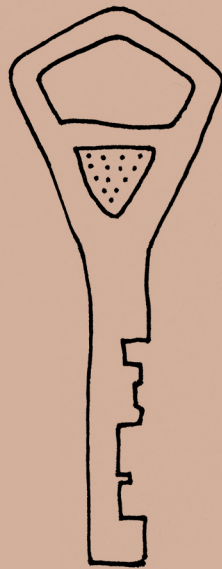

OLEN KOTONA

Nuoren kotiutumisen tukeminen lastensuojelun jälkihuollossa

OLEN KOTONA

Nuoren kotiutumisen tukeminen lastensuojelun jälkihuollossa

Silja Ilona Kantokorpi

Taiteen maisterin opinnäyte

Master's Programme in Product and Spatial Design
Muotoilun laitos
Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

2017

Ohjaajat:
Antti Pirinen
Oskari Savisalo

Abstract

Author	Silja Kantokorpi	This thesis studies how young people under child protection service's after care program settle into their first new home. I focus on young people who proceeded from substitute care to the after care program as young adults. This study was done for SOS-lapsikylän Ylitse- Yhteisölliset mallit ylisukupolvisen lastensuojelutarpeen ehkäisemisessä (2016-2018)- project and my topic was chosen based on the themes requested by the project. Workshops for the project revealed that there is a need for better support in for example these following steps of after care: gaining independence after substitute care, moving on your, multiple moves as a child causing a feeling of not having roots anywhere and also in perceiving and piecing together your own individual story. I chose to base my work on these examples of how the support should be improved. The focus of this study is how young people who are becoming independent after substitute care manage to move on their own, settle into their first home and gain a feeling of growing roots. In the study I research what is the meaning of home when it comes to identity and strengthening one's self-image. The aim was also to find out how the after care program could support these important steps of becoming independent, both physically and mentally. For this study, I have interviewed young people who grew up in substitute care and also collected data from these experiences using an internet survey. Using these answers I have mapped how these young adults comprehended and defined home based on their childhood experiences, how they see it now and what their future dreams are when it comes to beginning to feel at home. The answers showed that there is a need for support especially during the early stages of becoming independent and for the more practical things like for organizing the move. Some of the interviewees never felt at home during the after care program which indicates that there might be a demand for a more holistic support; instead of getting solely practical supports, there could be a need for social-emotional support as well. In the end of my study I go further into the process of settling into one's home during the entire after care program and its phases. For these phases I propose possible tools that could be helpful when trying to find effective ways to support this process in the best way possible.
Title	At home - Supporting young adults in after care to feel at home	
Year	2017	
Pages	99	
Keywords	After care home meaning of home identity	

Tiivistelmä

Teikijä	Silja Kantokorpi	Tämä työ tutkii lastensuojelun sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten kotiutumista ensimmäiseen omaan kotiinsa jälkihuollon aikana. Keskityn tutkimaan nimenomaan täysi-ikäisinä jälkihuollon piiriin siirtyviä nuoria. Toimeksiantajana työlle toimi SOS-lapsikylän Ylitse- Yhteisölliset mallit ylisukupolvisen lastensuojelutarpeen ehkäisemisessä (2016-2018) -projekti, jonka antaman aihekehyksen sisältä valitsin tässä työssä käsiteltävän aiheen. Projektin tiimoilta järjestetyissä työpajoissa ilmeni, että muun muassa sijaishuollosta itsenäistymiseen, omilleen muuttamiseen, monien lapsuuden aikaisten muuttojen aiheuttamaan juurettomuuden tunteeseen sekä oman tarinan jäsentämiseen koettiin tarvittavan nykyistä laajemmin tukea. Nämä esiin nousseet seikat toimivat työn perustana.
Työn nimi	Olen kotona - <i>Nuoren kotiutumisen tukeminen lastensuojelun jälkihuollossa</i>	
Vuosi	2017	
Sivumäärä	99	

Työ keskittyy siihen, miten sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten omilleen muuttaminen, asuntoon kotiutuminen ja juurtuminen tapahtuvat sekä tutkii, mikä on kodin merkitys identiteetin ja minäkuvan vahvistamisessa ja millaisin keinoin tätä itsenäistymisvaihetta olisi tarvittaessa mahdollista tukea jälkihuollon aikana.

Työtä varten olen sekä haastatellut sijaishuollossa varttuneita suoria kasvotusten, että kartoittanut nuorten kokemuksia aiheen tiimoilta internet-kyselyn kautta. Saatujen vastausten avulla olen hahmottanut vastaajien lapsuudesta muodostunutta kodinkuvaa, asumisen nykyhetkeä sekä kotiin liittyviä tulevaisuuden haaveita. Vastausten perusteella tukea koettiin tarvittavan ensisijaisesti itsenäistymisen alkutaipaleelle, itse muuttoon sekä sen järjestelyyn. Osa vastanneista ei ollut kokenut missään vaiheessa jälkihuollon aikaista asuntoaan kodiksi, joka kielii siitä, että käytännön asioiden lisäksi tulisi myös keskittyä tukemaan nuorten henkistä puolta, kotiutumista ja juurtumista.

Loppupuolella työ keskittyy tarkemmin kotiutumisprosessiin jälkihuoltosuunnitelman luomishetkestä aina jälkihuollon loppumiseen saakka sekä esittää työkaluja, joiden avulla prosessin eri osa-alueissa voitaisiin tukea kotiutumisen tavoitteita mahdollisimman tehokkaasti.

Avainsanat	jälkihuolto koti kotiutuminen juurtuminen identiteetti
-------------------	--

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO	s. 10
2.	LÄHTÖKOHA	s. 15
2.1	Ylitse- projekti	
3.	JÄLKIHOOLTO	s. 21
3.1	Kenelle jälkihoolto on?	
3.2	Mitä jälkihooltoon kuuluu?	
3.3	Sijaishuollosta jälkihooltoon	
3.4	Itsenäistyminen	
3.5	Jälkihoolto ja asuminen	
3.6	Itsenäistymisvarat	
3.7	Lastensuojelun leima	
3.8	Jälkihoollon haasteet	
3.9	Lastensuojelun vuosi 2015 tilastoina	
4.	KOTI	s. 36
4.1	Fyysinen koti	
4.2	Sisäinen koti	
4.3	Kodin esineet	
4.4	Lapsuudesta saatu kodin malli	
4.4.1	Selviytyminen	
4.4.1.1	Mielikuvitus ja koti	
4.4.2	Juurettomuus	
4.5	Koti identiteetin ilmentäjänä	
5.	TUTKIMUSAINEISTO	s. 50
5.1	Aineiston hankinta	
5.1.1	Työpaja	
5.1.2	Internet-kysely	
5.1.3	Nuoren haastattelu	
5.1.4	Lastensuojelun työntekijähaastattelut	
5.2	Aineiston analysointi	
5.2.1	Aineiston ongelmat	
5.2.2	Lapsuus ja teini-ikä	
5.2.2.1	Oma tila	
5.2.3	Muutto	
5.2.4	Nykyhetki	
5.2.4.1	Lemmikit	
5.2.5	Kodin esineistö ja siihen liittyvät muistot	
5.3	Jatkotutkimus	
6.	OMILLEEN	s. 69
6.1	Aikajana	
6.2	Kotiutumisen aikajana	
6.3	Kotiutumista tukevat tavoitteet jälkihuollossa	
6.4	Muutto nivelvaiheena	
6.5	Kotiutumisprosessi jälkihuollossa	
6.6	Nuoren matka	
7.	LOPUKSI	s. 93
	LÄHTEET	
	KIITOKSET	

1. JOHDANTO

Omilleen muuttaminen on jokaisen kohdalla merkittävä tapahtuma - se on usein samanaikaisesti sekä jännittävä että vapauttava kokemus. Itsenäisesti asuessaan pääsee viimeistään vaikuttamaan oman kotinsa ulkonäköön, tunnelmaan sekä päättämään, minkälaista haluaa oman arkensa olevan. Asunnon muuttaminen kodiksi luonnistuu joiltain itsestään, mutta mitä tukikeinoja tulisi tarjota niille, jotka kokevat sen hankalaksi? Miten oman kodin rakentamiseen vaikuttaa nuoren tausta sijaishuollossa ja lapsena opittu kodin malli? Mitä tarvitaan, että asunnosta saadaan *koti* - paikka, joka tuntuu omalta ja turvalliselta?

Opinnäytetyössäni tutkin lastensuojelun sijaishuollosta itsenäistyneiden nuorten muuttoa omilleen, heidän kotiutumistaan, oman kodin merkitystä identiteetin kehittämisessä sekä millaisin keinoin tätä itsenäistymisvaihetta olisi tarvittaessa mahdollista tukea. Valitsin kohderyhmäkseni lastensuojelun sijaishuollosta tai pitkästä avohuollon sijoituksesta omilleen muuttavat nuoret, jotka kuuluvat jälkihuollon piiriin. Jälkihuolto on vapaaehtoisesti vastaanotettava osa lastensuojelua, jota tarjotaan siihen saakka, kun nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuollon tavoite tukea nuorta itsenäistymään ja kasvamaan itsenäisesti pärjääväksi aikuiseksi, jolla on oma sosiaalinen tukiverkosto.

Vaikka jokainen lapsi on yksilö ja lastensuojelusta löytyy tukimuotoja, jotka vaihtelevat ja poikkeavat toisistaan, on kodin ulkopuolelle sijoittaminen lapselle aina kriisi. Sijoitus vaikuttaa lapsen elinympäristöön ja muuttaa tuttuja ihmissuhderakenteita. Sijoituksen taustalla on usein kaltoinkohtelua, päihdeongelmia, sairautta, mielenterveysongelmia tai köyhyyttä. Myös itse sijoitus tai itse lastensuojelujärjestelmän puutteet voivat aiheuttaa nuorelle kuormittavia tekijöitä. Nuoren muuttaessaan omilleen ei oma historia välttämättä ole helposti hyväksyttävissä tai sen käsittely voi olla hankalaa, eikä sen läpikäymiseen tunnu löytyvän oikeanlaista keskustelukumppania tai -väylää. Jotkut nuoret kokevat historiansa ja etenkin lastensuojelun leiman olevan taakka ja asia, jota he eivät välttämättä halua ottaa esille uusia ihmisiä tavatessaan. Yleensä nuoret muuttavat sijaishuollosta omilleen myös vertaisiaan nuorempina ja ennen kaikkea he joutuvat itsenäistymään kokonaisvaltaisemmin ja heikommalla tukiverkostolla.

SOS-Lapsikylä haki Aalto-yliopiston kautta opinnäytetyöntekijöitä, jotka olisivat kiinnostuneet tekemään tutkimuksensa Ylitse-projektiin liittyen. Projektin tarjoamat raamit auttoivat minua löytämään kiinnostavan aiheen, jonka tutkimisella voisi samalla olla jotain yhteiskunnallista hyötyä. Vaikka aihe opinnäytetyöhöni löytyi hieman sattumalta, vei se heti alkumetreiltä minut mukaansa. Tutkimuksen lopputulos ei ole isossa mittakaavassa merkittävä, mutta koin jo aiheen esille nostamisen tärkeäksi. Lastensuojeluun, sijaishuoltoon ja sen jälkeiseen aikaan tulisi lisätä resursseja jo

yksin lasten, nuorten ja heidän perheidensä vuoksi. Tämän lisäksi lisäresurssit olisivat sijoitus tulevaisuuteen: näin ehkäistäisiin lastensuojelun ylisukupolvisuutta ja esimerkiksi syrjäytymistä.

Joudun työssäni jonkin verran yleistämään kodin ulkopuolelle sijoitettuja nuoria ja lapsia saadakseni johtopäätöksiä aikaiseksi. Tahdon kuitenkin painottaa, että kaikkien nuorten tapaan jokainen lastensuojelutaustainenkin nuori on uniikki yksilö, jolla kokemukset ennen sijoitusta ja lopullinen lastensuojelupolku on yksilöllinen. On kuitenkin oletettavaa, että sijoitus kodin ulkopuolelle on jokaisen kohdalla ollut lapsuudessa merkittävä tapahtuma, joka on vaikuttanut läheisiin ihmissuhteisiin, elinympäristöön, arkeen ja jollain tapaa myös koettuun kodin kuvaan. Tämän vuoksi koen, että näille nuorille tulisi vähintään tarjota apua omaan kotiin muuttamassa. Mutta se missä muodossa tai kuinka kattavasti sitä tarjotaan, tulisi olla tapauskohtaisesti räätälöitävissä ja sovitettuna nuoren omiin tarpeisiin.

2. LÄHTÖKOHDAT

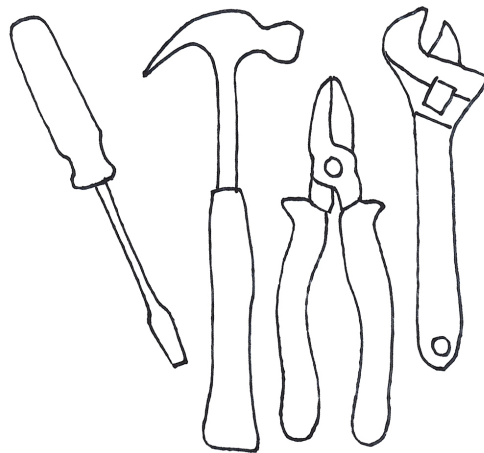
2. Lähtökohdat

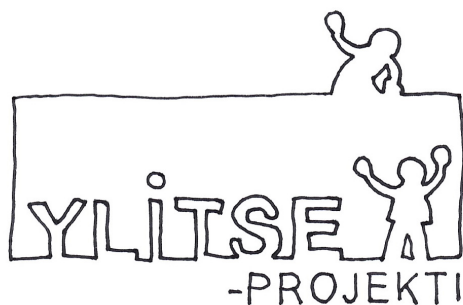
Ylitse-projektin tarjoamat raamit määrittivät pitkälle työni suunnan. Projektin kautta sai selkeän aihepiirin, jonka puitteissa tuli kartoittaa ensin selkeimmät kotiutumiseen liittyvät ongelmakohdat ja yrittää löytää ratkaisumalleja niiden voittamiseksi.

Tämän työn aihepiiri kiinnostaa minua suuresti yleisellä tasolla, mutta ennen kaikkea kiinnostuin selvittämään, pystyykö tilasuunnittelun keinoin löytämään uusia näkökulmia jälkihuollon palveluihin. Jälkihuollon aikana nuori usein muuttaa ensimmäiseen omaan asuntoonsa ja aloittaa itsenäisen elämän ja tahdoin selvittää keinoja, jolla tätä vaihetta ja siihen liittyvää kotiutumista voisi mahdollisimman hyvin tukea. Koti itsessään on minulle suunnittelijana mielenkiintoinen kokonaisuus, jonka suunnittelussa näen kaksi selkeää ääripäätä: asunnon on oltava tilallisesti toimiva ja hyvin suunniteltu, mutta samalla se on symbolinen, henkinen ja henkilökohtainen tila, jota en koe ulkopuolisen suunnittelijan pystyvän täysin toiselle toteuttamaan. Koulutus- ja työtaustani puolesta tilallinen ongelmanratkaisu on minulle tuttua, joten halusin lopputyössäni ottaa keskeiseksi aiheeksi henkisen tilan muodostaminen ja perehtyä tarkemmin kotiutumiseen ja sitä edellyttäviin seikkoihin.

Lopputyöni toinen merkittävä teema on lastensuojelu, etenkin se, miten kodin ulkopuolelle sijoitettuna oleminen on vaikuttanut nuoren kodinkuvaan ja miten tämä tausta tulisi huomioida, kun tavoitteena on nuoren kotiutumisen tukeminen.

Tässä työssä liikun näiden kahden teeman välillä yrittäen löytää työkaluja, joiden avulla jälkihuollon aikana onnistuttaisiin entistä paremmin tarjoamaan nuorille mahdollisuus kotiutumiseen, juurtumiseen sekä oman tilan löytämiseen.

”

Ylitse-projekti (2016—2018) on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama kolmivuotinen hanke, jonka tavoitteena on vaikuttaa lastensuojelun ylisukupolvisten asiakkuuksien vähenemiseen.

SOS-Lapsikylän strategisten linjausten keskiöön on vuosille 2014-2018 kirjattu ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuden kierteen katkaisu. Ylitse-projekti toimii yhtenä vastauksena tähän asetettuun linjaukseen. Ratkaisuja ja toimintamuotoja kehittäessä on tärkeää kuunnella kokemustietoa niin elämän solmukohdista kuin voimavaroista. Ylitse-projektissa kokemustieto onkin kehittämistyön keskiössä. Sijaishuollon piirissä elävät ja sieltä aikuistuneet nuoret aikuiset osallistuvat ylisukupolvisen lastensuojelutarpeen ilmiön jäsentämiseen ja ylisukupolvisuuden ehkäisemiseen tähtäävän toiminnan ja tukimuotojen suunnittelemiseen.

Projektin päätavoitteina ovat:

1. Ehkäistä lastensuojelutarpeen ylisukupolvisuutta jälkihuoltoon valmistautuvien (17-vuotiaat), jälkihuollossa olevien (18-20 -vuotiaat) ja 21 vuotta täyttäneiden entisten sijoitettujen perustaessa perheen ja saadessa omia lapsia,
2. kehittää uusia sosiaalityön muotoja ja pikkulapsiperheille suunnattuja tukimuotoja yhteistyössä ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden kanssa,
3. luoda malli, jolla sijaishuollossa olleita nuoria osallistetaan laajasti kokemustiedon keräämisessä ja jäsentämisessä,
4. koota vapaaehtoisresurssi, joka jää toimimaan verkostona myös hankkeen jälkeen.

Projekti haastaa lastensuojelun toimintakenttää ja muita yhteiskunnallisia tahoja tunnistamaan ylisukupolvisuuden ilmiön. Lasten ja nuorten sijoitusten yhteydessä perheissä ilmenee usein pitkään kehittyneiden vaikeuksien ja huono-osaisuuden ylisukupolvista kasautumista. Juuriltaan moninaiset ongelmat vaativat erilaisia ratkaisukeinoja, räätälöityjä tukimuotoja sekä yhteistyötä.

Nykyajan yhteiskunnassa, jossa yksilön vastuuta ja pärjäämistä painotetaan, korostuu myös tarve yhteisöllisyyden ja läheisverkostojen kanssa työskentelyn tärkeydelle. Erityisesti sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten läheisverkostot saattavat olla vähäiset ja sitä kautta asettaa nuoren haavoittuvaiseen asemaan. Tavoitteena on projektin toiminnan kautta luoda sijaishuollosta itsenäistyneille ja jo aikuistuneille tukea tarjoava verkosto, jossa kokemustieto, onnistumisen kulmakivet ja voimavarat voidaan jakaa yli sukupolvien.

Ylitse- projektia rahoittaa STEA - sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus ja projektin yhteistyökumppaneina toimivat Espoon kaupunki, Helsingin Diakonissalaitos (HDL) sekä Pesäpuu ry.

”

(Lainaus Ylitse-projektin nettisivuilta 2017)

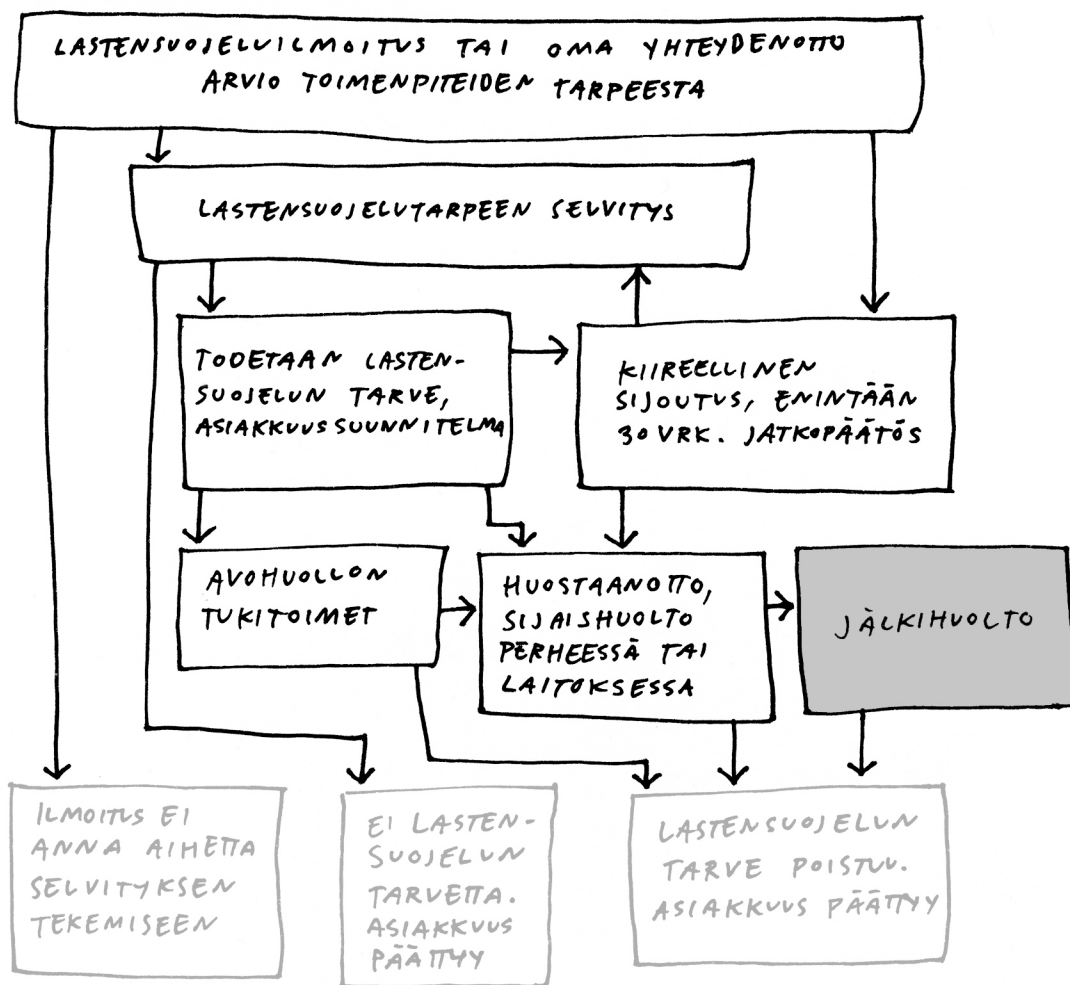
2.1 Ylitse-Projekti

Tarpeen lastensuojelutoimenpiteisiin on havaittu usein siirtyvän sukupolvelta toiselle ja lastensuojelun asiakkaina on paljon lapsia, joiden vanhempi, tai vanhemmat, ovat itse olleet lastensuojelun asiakkaina. SOS-lapsikylän Ylitse- *Yhteisölliset mallit ylisukupolvisen lastensuojelutarpeen ehkäisemisessä (2016-2018)* -projekti tähtää tämän ilmiön ehkäisemiseen.

Syksyn 2016 aikana Ylitse- projekti järjesti yksitoista työpajaa sijaishuollosta itsenäistyneille nuorille aikuisille. Työpajoissa käytiin elämänjanatyöskentelyn avulla läpi elämän positiivisia ja negatiivisia käännekohtia, pohdittiin sekä menneitä että nykyisiä palvelutarpeita ja ratkaisuja ylisukupolvisen lastensuojelutarpeen ehkäisyyn. Elämän kriittisiksi kohdiksi nousivat muun muassa sijaishuollosta itsenäistyminen, omilleen muutto ja oman ensimmäisen lapsen syntymä. Osallistujat kokivat monien lapsuuden aikaisten muuttojen aiheuttavan juurettomuuden tunnetta, nuoret kokivat tarvitsevansa tukea oman tarinan jäsentämisessä ja sijaishuollossa varttumisen nähtiin leimaavan heitä negatiivisesti (Pursi & Savisalo 2016c; Pursi 3/2016, 5).

Projektin kohderyhmät jakautuvat kolmeen osaan, joista ensimmäiseen kuuluvat jälkihuoltoon valmistautuvat, jälkihuollossa olevat sekä entiset sijoitetut, jotka ovat perheellisiä tai suunnittelevat perheellisäystä. Toinen ryhmä koostuu, perheellisistä ja perheettömistä, entisistä sijoitetuista, jotka koulutetaan vertaisperheiksi, vertaisryhmien ohjaajiksi ja vertaistukihenkilöiksi. Kolmannessa kohderyhmässä taas ovat lapsi- ja perhepalveluiden sekä lastensuojelun työntekijät pääkaupunkiseudulla, jotka osallistuvat hankkeen toimintaan. (Katarina Pursi & Oskari Savisalo 2016a, 6-7.) Keskityn tässä tutkimuksessa ensimmäiseen kohderyhmään ja siinä erityisesti jälkihuollossa oleviin, tai sen piiriin siirtyviin nuoriin ja heidän itsenäistymisprosessiin, ensimmäiseen omaan kotiin muuttamiseen ja sinne kotiutumiseen.

3. JÄLKIHUOLTO

Lastensuojeluprosessi

(MLL Lapsemme-lehti 4/2012, 30)

3. Jälkihuolto

Tässä luvussa tulen käymään läpi lastensuojelun jälkihuoltoa, sen lainsäädäntöä, sisältöä ja ongelmia.

Lyhyesti määriteltynä jälkihuolto on kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten lastensuojeluprosessin viimeinen, vapaaehtoinen, tukivaihe. Jälkihuolto toimii sijoituksen jälkeisenä palveluna, jonka päämäärä on tukea lasta tai nuorta hänen kasvussaan itsenäiseen ja tasapainoiseen elämään, jossa nuori on omillaan toimeen tuleva aikuinen, jolla on oma sosiaalinen verkosto. (Lastensuojelun käsikirja, THL)

3.1 Kenelle jälkihuolto on?

Lastensuojelulain tarkoitus on suojella lasta ja taata hänelle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen (1§). Viranomaisten on tuettava perheen, tai muiden lapsen huolenpidosta vastaavien tahojen, mahdollisuuksia turvata lapselle hyvinvointi sekä yksilöllinen kasvu (2§). Mikäli näitä lapsen perusoikeuksia ei pystytä turvaamaan, on viranomaisilla oikeus puuttua perheen autonomiaan (40§) ja tällöin lapsi voidaan joutua sijoittamaan kodin ulkopuolelle joko avohuollon tukitoimena, kiireellisenä sijoituksena tai huostaanotettuna (49§). Jokaisella lapsella on sijaishuollon tai vähintään puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päätyttyä oikeus jälkihuoltoon. Valtion jälkihuoltovelvollisuus päättyy nuoren täyttyessä 21 vuotta tai viiden vuoden kuluttua sen alkamisesta (75§). (Lastensuojelulaki, Finlex)

Lastensuojelulaissa lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena alle 21-vuotiasta henkilöä (6§). Keskityn tässä työssä nimenomaan itsenäiseen elämään siirtyviin nuoriin, vaikka jälkihuollon piiriin lasketaan myös sijaishuollosta eri-ikäisinä kotiutuvat lapset.

3.2 Mitä jälkihuoltoon kuuluu?

Lastensuojelulaki ei yksiselitteisesti määrittele, mitä jälkihuolto on tai mitä kaikkea sen tulisi sisältää, mutta perusedellytyksenä on riittävän ammatillisen sosiaalityön, toimeentulon ja asumisen järjestäminen, aina nuoren kuntoutuminen sitä vaatiessa (76 a §). Jälkihuollon tarjoamat palvelut ovatkin kirjavia ja vaihtelevat suuresti alueittain. (Lastensuojelulaki, Finlex; HE 252/2006)

Jälkihuollon alkuun mennessä sosiaalivirkailijan pitää tehdä nuoren kanssa kirjallinen jälkihuoltosuunnitelma, jota varten nuoren kanssa käydään läpi hänen vahvuuksiaan, heikkouksiaan, tulevaisuuden haaveitaan, avun tarpeen määrää sekä käytettävissä olevia tukimuotoja ja palveluita, jotka parhaiten tukisivat kyseisen nuoren yksilöllisiä tarpeita. Jälkihuoltosuunnitelmaa päivitetään tai sen ajankohtaisuus tarkistetaan jälkihuollon aikana vähintään kerran vuodessa. (76§.) Jälkihuoltovelvoitteen loppuessa tulee sosiaalityöntekijän käydä nuoren kanssa läpi, mitkä palvelut ja muut tuet ovat käytettävissä jälkihuollon jälkeen. (Lastensuojelulaki, Finlex.) Jotta jälkihuollon päätavoitteet toteutuisivat, tulee sen puitteis-

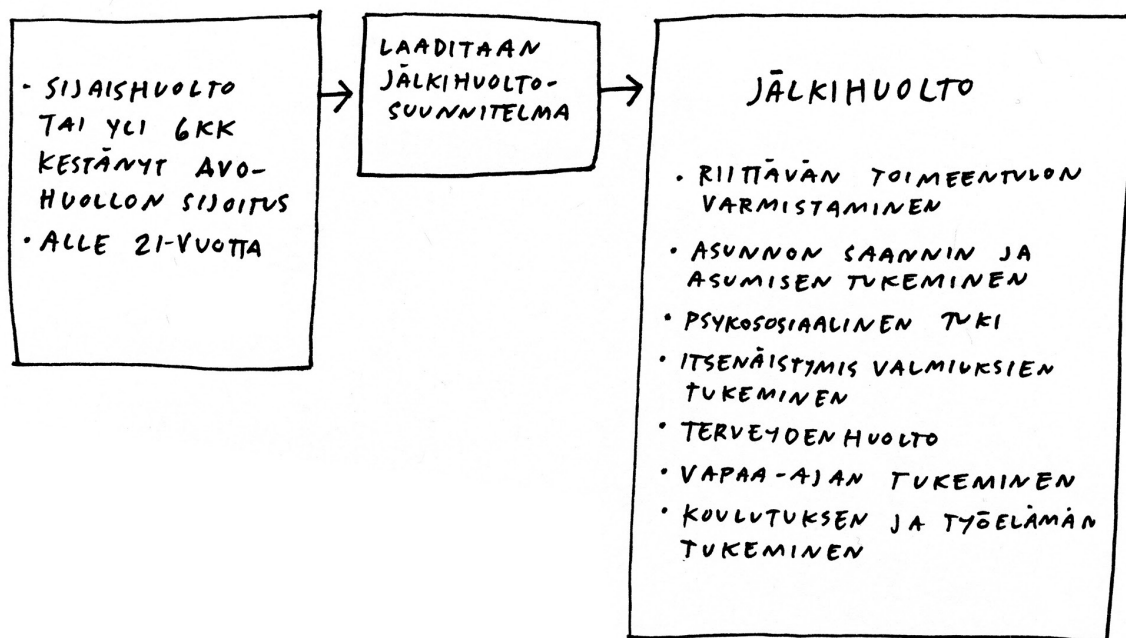
sa tarjottavien tukimuotojen olla sekä taloudellisia että ennen kaikkea myös sosiaalisia. Jälkihuoltovelvoitteen perusteella voidaan esimerkiksi järjestää tukitoimia nuoren omien voimavarojen löytämiseksi, auttaa tulevaisuuden suunnittelussa, mahdollistaa mielekkäiden harrastusten löytäminen ja niiden jatkuvuus, tarjota apua töihin pääsyyn, koulunkäynnin tai opintojen aloittamisen, ja niissä suoriutumiseen, sekä tarjota mahdollisuutta osallistua vertaistukiryhmään ja saada aikuisen säännöllistä tukea sijoituksen jälkeen.

3.3

Sijaishuollosta jälkihuoltoon

Sijoitus kodin ulkopuolelle on lapselle aina kriisi, jossa tilat ja ihmiset ympärillä vaihtuvat, joskus jopa useampaan kertaan. Kodin edustaessa oman elämän hallinnan perustaa, aiheuttaa sijoitus kodin ulkopuolelle radikaalin muutoksen elämän perusasioissa ja mahdollisesti myös ristiriitaisia tunteita esimerkiksi hylkäämisen, helpotuksen, turvattomuuden ja turvallisuuden tunteiden välillä. (Salo 2011, 1,14.) Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten elämässä on ollut tai on edelleen mahdollisesti monenlaisia kuormittavia tekijöitä, kuten kaltoin kohtelu, päihdeongelmat tai päihteitä käyttävät vanhemmat, perheeseen liittyvät menetykset, köyhyys, mielenterveysongelmat tai lastensuojelujärjestelmän aiheuttamat kuormittavat tekijät, kuten sijaishuoltopaikkaan liittyvät puutteet tai useat siirrot paikkojen kesken. Rätty (2007, 391) toteaa olevan selvää, että kodin ulkopuolisen sijoituksen johdosta lapsi tai nuori tarvitsee erityistä tukea itsenäistyessään. Lasta tai nuorta ei voida jättää sijaishuollon jälkeen selviytymään yksin, vaan hänen itsenäistymistään on tuettava hänen tilanteensa vaatimalla tavalla.

Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret siirtyvät aikuisuuteen ja muuttavat omilleen vertaisiaan nuoria aikaisemmin ja joutuvat ottamaan kokonaisvaltaisemmin vastuuta omasta elämästään (Hoikkala 2016, 36). Sijaishuoltotaustaisella nuorella ei monesti ole, verrattuna muista olosuhteista itsenäistyneisiin nuoriin, samanlaista mahdollisuutta palata hetkellisestikään takaisin lapsuudenkotiinsa, mikäli itsenäistyminen ei suju täysin toivotusti tai jos elämässä tulee yllättäviä muutoksia. Nuorten tulisi saada tarvitsemaansa tukea itsenäistymisessään niin pitkään, kun sitä kokevat tarvitsevansa (Hoikkala 2016, 32). Sijaishuollossa varttuneilla lapsilla nähdään olevan myös suuri riski kasvaa juurettomuuteen ja irrallisuuteen, minkä vuoksi olisi tärkeää tarjota nuorille mahdollisuutta mahdollisimman luonnolliseen irtautumiseen ja itsenäistymiseen (Barkman 2003, 99).

”

**Jälkihuolto jää usein vain taloudelliseksi tueksi,
mutta mitä jos nuori tarvitsee muuta tukea
ja oppeja elämää varten. Mistä sitä saa?
Kaikki eivät ole vielä 21-vuotiaanakaan kypsiä
ottamaan vastuuta itsestään.**

”

(Haastateltu sijoitustaustainen nuori, Pukkio & Hip 2016, 115)

Reinikainen (2009, 88-89) kirjoittaa tutkimustaan varten haastattelemiensa sijoitustaustaisen nuorten aloittaneen itsenäisen elämänsä hyvin nuorina, yleensä alle 18- vuotiaina. Moni heistä koki omilleen muuton tapahtuneen sopivaan aikaan ja yhteisymmärryksessä nuorisokodin kanssa, mutta suuri osa kuitenkin jälkiviisaana pystyi sanomaan muuttonsa olleen liian varhainen ja hätiköity. Haastatellut kokivat myös, ettei heillä itsellään ollut erityisesti vaikutusmahdollisuuksia lopulliseen lähtöpäätökseen. Muutama koki - myös jotkut niistä, jotka olivat itse halunneet lähteä- että olisivat toivoneet sijoituskohteena olleen nuorisokotinsa pitäneen heistä pidempään ja tiukemmin kiinni ja liian hätiköity tai nopea pois lähettäminen koettiin hylkäämiseksi. Suuri osa haastatelluista nuorista ei myöskään muistanut, että sijoituskohteesta olisi pidetty lähdön jälkeen yhteyttä tai että heitä olisi aktiivisesti kehoitettu yhteydenpitoon ja tämä koettiin myös tietynlaisena hylkäämisenä.

Lastensuojelutaustaiset nuoret kaipaavat kaikkien muiden tavoin lähelleen luotettavia ihmisiä ja turvallista ja riippumatonta välittämistä, joka ei lopu mahdollisten epäonnistumisten seurauksena. Nämä henkilöt voivat olla ystäviä, sukulaisia tai sosiaalityöntekijöitä. Nuoren tulee löytää oma paikkansa elämässä ja irtautua sijaishuoltopaikastaan niin fyysisesti kuin emotionaalisesti (Pukkio & Hipp 2016, 8). Onkin erityisen tärkeää pystyä tarjoamaan nuorelle myös sijaishuollon jälkeen tunne jatkuvuudesta ja hänen ympärilleen tukiverkko, joka ei katoa sijaishuollon tai jälkihuollon velvoitteen loputtua. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 100-105; Barkman 2003, 99-100)

"Jälkihuolto jää usein vain taloudelliseksi tueksi, mutta mitä jos nuori tarvitsee muuta tukea ja oppeja elämää varten. Mistä sitä saa? Kaikki eivät ole vielä 21-vuotiaanakaan kypsiä ottamaan vastuuta itsestään."

(Haastateltu sijoitustaustainen nuori, Pukkio & Hip 2016, 115)

3.4

Itsenäistyminen

SOS-lapsikylän tuottamassa vertaistutkimuksessa tutkittiin itsenäistymistä elämänvaiheena sijaishuollosta varttuneiden nuorien keskuudessa. Tutkimuksessa käydyissä haastatteluissa tulivat esille itsenäistymisprosessiin liittyvät innostuksen tunteet, mutta myös pelon tunteet ja yksinäisyys nousivat esiin. Itsenäistyminen on prosessi, johon kasvetaan vaihteittain ja siinä voi alkuun yllättää arkielämän vastuun määrä, arjen haasteet ja se, ettei ympärillä olekaan enää muita ihmisiä jakamassa arkea. Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten ei tarvitse ajatella olevansa millään tapaa epäonnistuneita, jos he tarvitsevat muiden apua ja tukea arjessa. Muihin turvautuminen ei ole epäinhimillistä, vaan luonnollista ja täysin kotitaustasta riippumatonta. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 100-105.) Pukkio ja Hipp (2016, 113) korostavat myös, että avun pyytäminen tulisi jälkihuollossa normalisoida ja nuoren tulisi saa-

da olla yhteydessä työntekijäänsä myös hyvien asioiden tiimoilta eikä ainoastaan ongelmien ilmetessä.

Vertaistutkimuksen haastattelujen pohjalta Törrönen ja Vauhkonen (2012, 100-105) kiteyttävät sijaishuollosta itsenäistyvien selkeämmiksi kipukohdiksi nämä: nuorella ei ole riittävästi taitoja huolehtia omasta kodistaan tai taloudestaan, menetetyt suhteet sijaishuoltoon ja sukuunsa sekä mahdollisesti alhainen itsetunto. Yhdessä nämä tekijät vaikuttavat luottamukseen läheisiä ihmisiä, yhteisöä ja yhteiskuntaa kohtaan. Jos nuori ei pysty luottamaan muihin ihmisiin, hänen on vaikea tulla autetuksi. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 100-105)

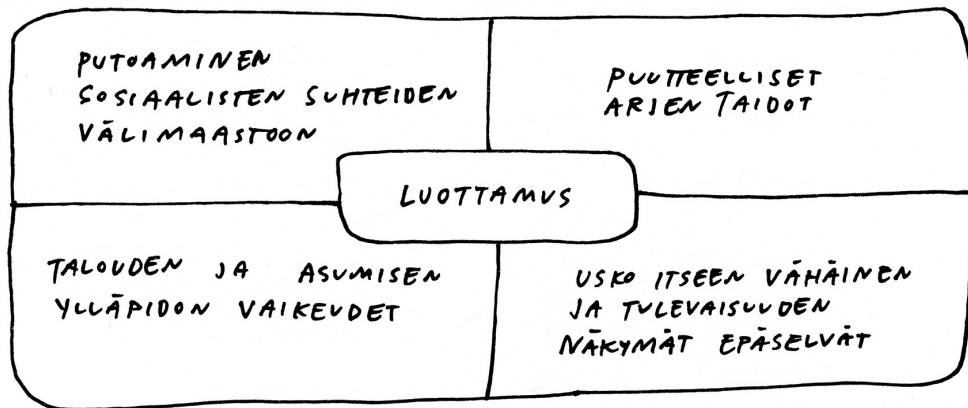
Vertaillen tutkimuksen myönteisiä ja kielteisiä vastauksia Törrönen ja Vauhkonen (2012, 101) havaitsivat, että nuoret kuvasivat kielteisiä asioita enemmän ulkoapäin tulevana uhkina, kuten yksin jäämisenä, pahana olona tai vähäisinä taloudellisina resursseina. Myönteiset asiat taas liitettiin henkiseen hyvään oloon, kuten hyvin kohdelluksi tulemiseen, kokemukseen osallisuudesta ja lähellä oleviin turvallisiin ja itseä ymmärtäviin aikuisiin. Vastanneet nuoret kokivat perusasioiden olevan hyvin silloin kun heillä on henkistä tilaa miettiä ja huolehtia hyvinvoinnistaan. Känkänen puhuu teoksessa *Taide ja toiseus syrjästä yhteisöön* (Toim. Krappala & Pääjoki, 2003, 87) kuinka lapsilla ja nuorilla, joiden elämässä on ollut kaltoinkohtelua tai laiminlyöntiä, on tarve erityisesti sosiaaliselle ja emotionaaliselle tilalle, jotta he saavat eheyttäviä kokemuksia elämäänsä.

Itsenäistyminen ja sen mukana tuomat uudet elämäntilanteet voivat hyvin palauttaa mieleen lapsuuden ikäviä ja mahdollisesti vielä käsittelemättä jääneitä asioita. Vertaistutkimuksen nuoret kuvailivat psyykkisten oireidensa olevan levottomuuden tunteita, pelkoa ja tulevaisuuden näköalattomuuden mukanaan tuomaa epävarmuutta. On erittäin tärkeää pystyä tukemaan nuorten itsetuntoa ja henkistä hyvinvointia ja näin varmistaa, etteivät mahdolliset psyykkiset häiriöt kroonistu tai vaikeudu ajan myötä. Nuorille suunnattu henkinen tuki on ehdottoman tärkeää, jotta nuori pystyy rakentamaan tulevaisuuttaan ja eheää kuvaa itsestään ilman liian raskaita taakkoja menneisyydestään ja samalla varjelemaan niitä hyviä muistoja, joita heillä on lapsuudestaan. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 87,100-105)

3.5

Jälkihuolto ja asuminen

Jälkihuollon tulee tarvittaessa järjestää nuoren asuminen sekä muu normaalin asumisen mahdollistavan tuki. Asunnon hankinta voidaan järjestää jälkihuollon piirissä oleville lapsille ja nuorille hyvin monella eri tapaa. Valittuun asumistapaan päädytään ottamalla huomioon kyseessä olevan nuoren ikä, tuen tarve, sijaishuollon sijainti ja mahdollinen opiskelu toisella alueella. Asumismuoto itsessään on myös räätälöitävissä; nuori voi asua itsenäisesti, mutta

Itsenäistymisen kipukohdat

(Törrönen & Vauhkonen 2012, 102)

”

Se mitä olisin kaivannut muutettuani omilleni, oli ihminen, johon olisin voinut ottaa asiassa kuin asiassa yhteyttä. Sijaisperhe asui kaukana ja suhteet biologiseen sukuun rakoilivat. Tuntui kuin olisin ollut yksin suuressa maailmassa. Kaipasin ihmistä, jolta kysyä montako kananmunaa tulee makaronilaatikkoon tai jonka luokse olisin voinut mennä kahville.

”

(Haastateltu sijaishuoltotustainen nuori, Pukkio & Hip 2016, 110)

tuetusti vuokra-asunnossa, siirtyä ammatillisen perhekodin tai laitoksen yhteydessä sijaitsevaan tukiasuntoon, sen yksikköön tai yksityisen tukiasumispalveluita tarjoamaan sosiaalialan asuntoon. Mahdollista on myös, että nuori jatkaa asumista sijaisperheessä, muuttaa asumaan biologisten vanhempiensa tai sukulaistensa luokse. (Lastensuojelun käsikirja, THL)

Tukiasuntoon muuttaessaan nuori saa usein tuekseen sosiaalityöntekijän tai asumisohjaajan, jota nuori tapaa säännöllisesti. Ohjaajan kanssa nuori voi opetella arjen askareita, kuten ruuanlaittoa, raha-asioiden hoitoa, kaupassakäyntiä, työnhakua tai saada tukea opiskeluihin. Tuen määrä on ja kesto vaihtelevat tarpeiden ja palveluntarjoajan mukaan. Esimerkiksi tarjolla voi olla asumisharjoittelu, ympäri-vuorokautinen tuki taikka ajoittaiset tapaamiset. Tuen muoto ja määrä, niin kuin myös asumismuoto itsessään, voi vaihtua myös jälkihuollon aikana vähemmän tuettuun ja lopulta itsenäiseen asumiseen. (Pukkio & Hoikkala 2016, 19-21.)

Pitkänen (2016, 124) nostaa esiin asunnon saamiseen liittyvän ongelmaa, koska ainoastaan noin puolelle sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyvälle pystytään tarjoamaan jälkihuollon tukiasunto, joka sisältää sosiaaliohjauksen, lopuille tarjotaan tavallisia vuokra-asuntoja tai he muuttavat biologisen perheensä luokse.

“Kaipasin usein ympäristön hälinää, johon olin tottunut sekä sijoituspaikassani että lapsuudenkodissani. Välillä toivoin, että elämässäni olisi ollut läsnä aikuinen ihminen, jota olisin voinut lähestyä matalalla kynnyksellä tyhmienkin kysymyksien kanssa.”

(Perhekodista itsenäistynyt nainen, Mun koti on täällä- julkaisu 2016)

3.6

Itsenäistymisvarat

Lapsen tai nuoren ollessa sijoitettuna kodin ulkopuolelle hän keryyttää itsenäistymistään varten kuukausittain itsenäistymisvaroja, jotka hän saa käyttöönsä viimeistään täyttäessään 21 vuotta (77§). Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta ja heillä on velvollisuus huolehtia, että itsenäistymisvaroja tosiasiallisesti käytetään lapsen tai nuoren itsenäistymistä tukevaan toimintaan ja siihen liittyviin hankintoihin. Nuorella voi olla valvotusti oikeus käyttää itsenäisyysvarojaan ennen niiden saamista omaan haltuunsa, mikäli vastuussa oleva sosiaalityöntekijä hyväksyy esitetyn käyttötarkoituksen. Nämä hankinnat voivat olla oman asunnon kalustusta, työpaikan saamisen tai opiskelun edellyttämien materiaalien hankkimista taikka esimerkiksi ajokortin hankinta. Itsenäistymisvarat voidaan esimerkiksi siirtää myös asuntosäästötilille. (Lastensuojelulaki, Finlex)

Julkisessa keskustelussa usein yleistetään liikaa puhuttaessa sijaishuollon lapsista, nuorista ja heidän elämästään. Sijaishuollototausta ei tee näistä nuorista keskenään samanlaisia. Jokainen

kokee elämänpolkunsu omalla tavallaan ja jo sijaishuolto itsessään pitää sisällään monenlaisia eri toimintamuotoja, jotka poikkeavat suuresti toisistaan.

(Törrönen & Vauhkonen 2012, 91)

3.7 Lastensuojelun leima

Osa sijaishuollosta itsenäistyvistä nuorista kokee huostaanoton leimaavan heitä jollain tapaa eri elämänvaiheissa. He voivat miettiä, miten asiasta kannattaa, tai kannattaako ollenkaan, kertoa eri elämäntapahtumien yhteydessä, kuten koulussa, työhaastatteluissa tai uudessa ystäväporukassa. Jotkut nuorista eivät koe taustaansa millään tapaa ongelmaksi, tai siitä puhumista vaikeaksi (Katariina Pursi 3/2016, 5; Törrönen & Vauhkonen 2012, 98)

3.8 Jälkihuollon haasteet

Jälkihuolto on nykyisin järjestetty hyvin vaihtelevin sekä epäyhtenäisin toimintakäytännöin ja sen sisällön epäselkeyden koetaan olevan yksi keskeisistä ongelmista. Jälkihuollon järjestämisessä lähtökohtana tulisi olla nuoren yksilölliset tarpeet ja hänen elämäntilanteensa, mutta silti jälkihuollon tulisi tarjota selkeästi tiedetty perusasiat jokaiselle nuorelle ja sen sisällön tulisi olla laissa nykyistä selkeämmin määritetty.

Törrönen ja Vauhkonen (2012, 105-107) esittävät tekemiensä vertaistutkimuksen haastattelujen pohjalta kootut visionsa ideaaleista sijaishuollon käytännöistä. Tämän työni kannalta olennaisimpana haluan mainita visiot itsenäistymisestä ja sijaishuollon päättymisen joustavuudesta sekä arkielämän taitojen oppimisesta. Törrönen ja Vauhkonen visioivat, että sijaishuoltopaikan tulisi toimia joustavammin, jotta nuori voisi itsenäistyä omaan tahtiinsa ja hänen tulisi saada tarvitsemansa tuki jälkihuollossa sekä mahdollisuus säilyttää suhteensa sijaishuollossa olleisiin hänelle tärkeisiin ihmisiin tai ihmiseen. Törrönen ja Vauhkonen kokevat, että nuoren tulisi saada jo sijaishuollon aikana itsenäiseen elämään tarvittavat taidot itsestään, kotitaloudestaan ja raha-asioistaan huolehtimiseen.

Jos jälkihuolto ei pysty tarjoamaan riittävää tukea sitä tarvitseville on riskinä, että sijaishuollossa aiemmin saatujen tulosten jatkuvuus vaarantuu ja saavutetut myönteiset muutokset lapsen tai nuoren elämässä voivat valua hukkaan (Pukkio & Hoikkala 2016, 13). Jälkihuoltoveloitteen loppumisen ajankohta ollaan myös kritisoitu ja ikäraja on esitetty nostettavaksi, jotta tuki saataisiin tarjottua niin kauan kuin nuoren tilanne sitä vaatii ja näin taattua jälkihuollon tavoitteiden toteutuminen. (Hoikkala 2016, 32; HE 252/2006)

Lastensuojelupäällikkö Koisti-Auer painottaa SOS-Lapsikylän tiedotteessa (2016) ettei jälkihuoltoa tulisi millään tapaa ajatella menoeränä, vaan ainoastaan satsauksena tulevaisuuteen. Jälkihuollon kustannukset ovat minimaaliset verrattuna siihen, mitä nuoren vuosia jatkunut sijaishuolto voi kunnalle maksaa tai mitä

“

Oma kämppä eikä kukaan sanomassa mitä pitää tehdä tai miten pitää olla. Elämän isoimpia muutoksia meneillään ja herkästi alkaa kyseenalaistamaan omaa merkitystä. Mä päätin, etten mä oo se ongelmanuori, joka on asunu nuorisokodissa. En enää uusille tutuille kertonu, että oon ollu nuorisokodissa. En varsinaisesti välttäny aihetta vaan yritin, että ihmiset näkis mut eikä sitä ennakkoluuloa, joka niillä usein on.

”

(Nuorisokodista itsenäistynyt nainen, Mun koti on täällä- julkaisu 2016)

”

Sellanen yleinen juttu, et musta olis kiva jos tässä olis jokin yleinen linjaus, että mitä se jälkihuolto ny konkreettisesti tarkoittaa. Tuntuu, että on sama laki, mutta niin kirjavat käytänteet. Se on ihan [kiinni siitä] minkä kunnan asiakas sä oot niin, et mitä siihen jälkihuoltoon kuuluu tai mitä sä oot oikeutettu [saamaan]. Siihen pitäis oikeesti saada joku roti, että sitte kaikilla lapsilla tai nuorilla olis ne samat oikeudet ja yhtä lailla velvollisuudetkin...

”

(Haastateltu sijaishuoltotustainen nuori, Törrönen & Vauhkonen 2012, 46)

jokainen syrjäytyvä nuori voi maksaa yhteiskunnalle. Panostamalla toimivaan jälkihuoltoon, jonka avulla saataisiin ehkäistyä lastensuojelun ylisukupolvista asiakkuutta, pystyttäisiin pitkällä tähtäimellä säästämään myös lastensuojelussa.

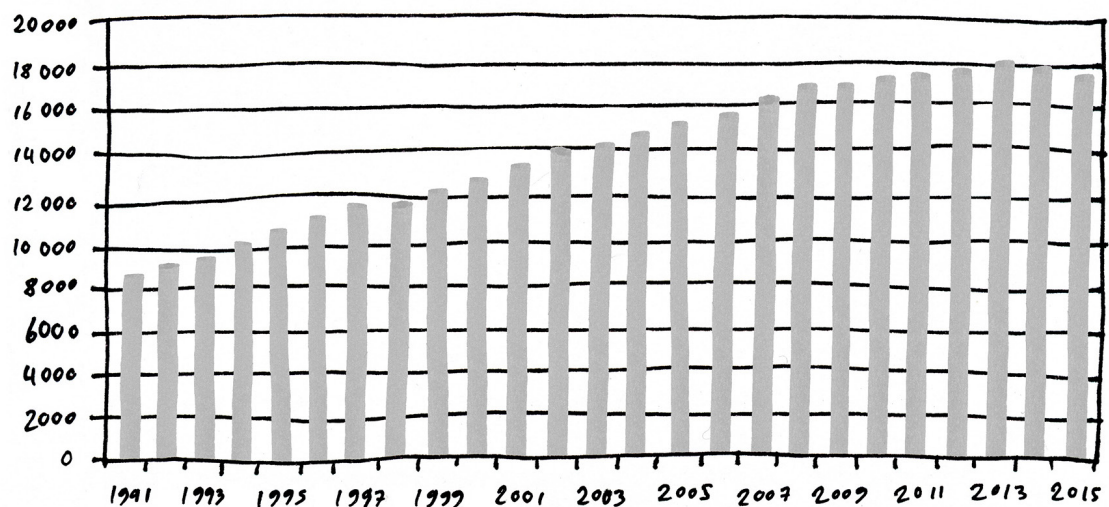
3.9

Lastensuojelun vuosi 2015

Lyhyesti lastensuojelun vuosi 2015 näyttää tilastoina tältä:

- Yhteensä kodin ulkopuolelle sijoitettuna oli 17 664 lasta ja nuorta.
- 5 059 lapsella ja nuorella alkoi uusi sijoitus ko. vuonna
- Sijoitetuista lapsista poikia oli 53 prosenttia.
- Kiireellisesti sijoitettiin 3 733 lasta
- Huostassa oli yhteensä 10 501 lasta
- 0–20-vuotiaiden jälkihuoltoasiakkaiden määrä oli 7 613, enemmistö jälkihuollon piirissä olleista (85 %) oli 18 vuotta täyttäneitä (6 497).
- Yli puolet vuoden lopussa huostassa olleista lapsista oli sijoitettu sijaisperheisiin. Sijaisperheisiin sijoitetuista lapsista 13 prosenttia (646 lasta) oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin.
- Lastensuojeluilmoitus tehtiin 66 646 lapsesta
- Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 73 872 lasta ja nuorta, joista uusien asiakkaiden osuus oli 28 prosenttia

Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret 1991 - 2015 (Lastensuojelu 2015. SVT 20/2016, 20.12.2016. THL)

”

olen tila, jossa olen

”

(Lainaus Noël Arnaudin runosta, Bachelardin teoksessa Tilan poetiikka, 1957, 300)

4. KOTI

Tässä luvussa käsittelen kotia ja kotiutumista, sekä sen kokemuksen edellyttämiä seikkoja.

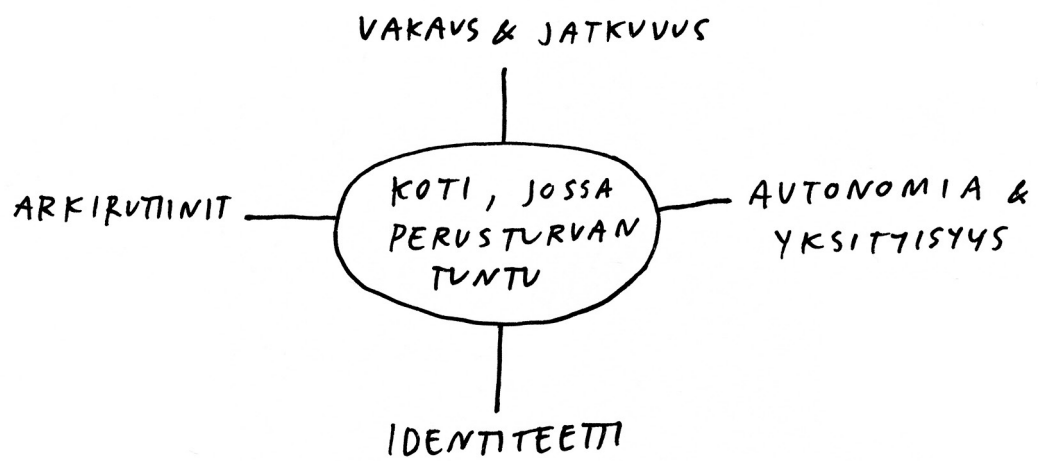
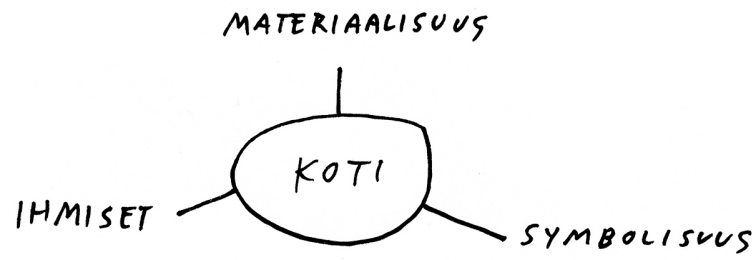
Rapoport (1995, 38) erittelee kodin kolmen päätekijän olevan:

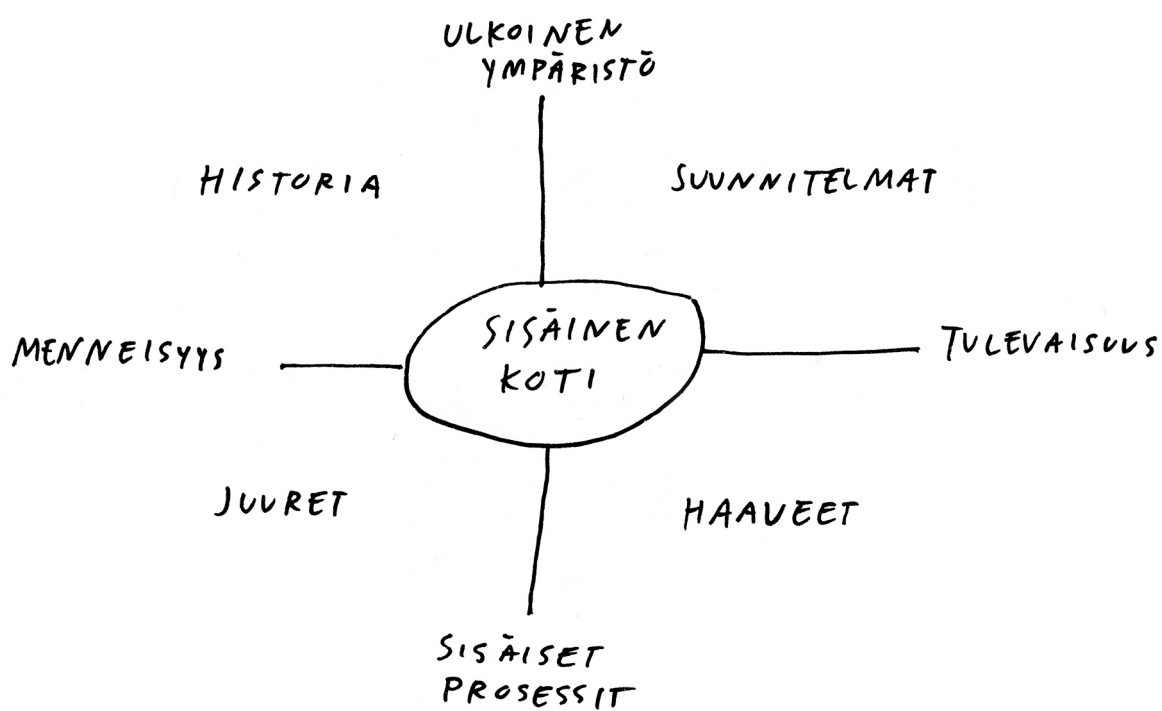
- kodissa asuvat ihmiset,
- materiaalisuus, johon kuuluu koti tilana, sen esineet ja huonekalut sekä
- symbolisuus, joka pitää sisällään kodin herättämät tunteet, mielikuvat ja niiden merkitykset.

Dupuis ja Thorns avaavat kirjoituksessaan *Home, home ownership and the search for ontological security* (1998, 29-38) neljä edellytystä, joiden avulla kodin perusturvallisuuden tunne saadaan aikaiseksi seuraavasti. Kodin on tuotava asukkaalleen **vakauden ja jatkuvuuden tunne**, tilallisuuden on mahdollistettava ihmisyyden vaatimat **arjen rutiinit**, tarjottava alue tai tila, jossa asukkaat kokevat **hallitsevansa elämänsä** ja on luotava perusta asukkaan **identiteetin luomiselle ja rakentumiselle**.

Näiden neljän kohdan saavuttamisen tukeminen sijaishuollosta itsenäistyville nuorille on tämän työn yksi tärkeimmistä päämääristäni.

Sisäinen koti

(Kivelä & Lempinen 2010, 14)

4. Koti

4.1 Fyysinen koti

Fyysinen koti määrittää kodin ulkoisen olemuksen ja toimii raameina sisäiselle kodille. Kyseessä on usein fyysinen asunto, mutta tilapäisen fyysinen kodin voi perustaa paikkaan, joka ei edes täytä asunnon tunnusmerkkejä (Kivelä & Lempinen 2010, 13). Kodin fyysiset ominaisuudet ovat tärkeitä sisäisen kodin luomisessa, mutta ne eivät yksin tee tilasta kotia, kodin siitä tekee asukas (Higgins 1989, 171).

4.2 Sisäinen koti

Sisäinen koti edustaa kotiutumista, mentaalista tilaa, joka ei välttämättä ole vain yhteen paikkaan sidottu käsite. Koti ei ole objekti tai rakennus, vaan vaikeasti määriteltävä ja monimutkainen olotila, johon liittyvät vahvasti menneisyys, tulevaisuus sekä muistot, mielikuvat, haaveet, pelot ja turvallisuudentunne. Tilaan kotiutuminen ei tapahdu hetkessä, vaan tilasta tulee koti vasta elämysten ja kokemusten kautta. Koti on kokoelma opittuja rituaaleja, elämänrytmiä ja arkirutiineja. Kotiutumisen voidaan sanoa syntyvän siis menneisyyden muistoista, tulevaisuuden haaveilusta, ihmissuhteista, viihtymisestä, kuulumisesta, kodissa tekemisestä ja asumisesta (Pallasmaa 1994, 16.) Kielellisestikin kodista puhuessa menneisyys on vahvasti läsnä; *kotiin palataan* - vaikka viitattaisiinkin tulevaisuudessa tapahtuvaan asiaan (Dovey 1985, 3).

"Se on turvapaikka. Mulle ainakin kodin tekee se että se on mulle hyvä turvallinen oma paikka."

(Haastateltu sijaishuoltotustainen nuori, Salo 2011, 31)

Arjen hallinta on olennainen osa kotia, se on omaan elämään sekä lähiympäristöön vaikuttamista ja sen lähtökohtana on luoda sekä tiedostaa omaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta tuova tila (Kivelä & Lempinen 2010, 14-15). Koti suojaa asujansa yksityiselämää julkisuudelta ja samalla luo yhteiskuntarakennetta määritellen yksityisyyden ja julkisuuden rajat (Pallasmaa 1994, 18-20). Me päätämme milloin ja ketä haluamme kotiimme päästää, milloin ja miten haluamme olla yksin.

"Parasta kodissa, mm... (---) Ehkä täs on nyt niinku täl hetkellä on parasta se et tää on just niinku mun, eikä kenenkään muun."

(Sijaishuoltotustaisen nuoren haastattelu, Salo 2011, 31)

4.3 Kodin esineet

Kodin esineet toimivat tärkeänä tekijänä kodin viihtyvyyden luomisessa, mutta myös omistajansa identiteetin, kotiseudun, kokemusten, arvojen ja muistojen symboleina, heijastaen hänen kuulumuutta yhteisöön ja lähipiiriin. Kodin esineistö pitää sisällään asujan ihmissuhteisiin, menneisyyteen, nykyisyyteen

ja tulevaisuuteen liittyviä viitteitä, toimien näiden aikakausien yhdyssiteinä ja auttaen näin selviytymään ympäristömuutoksista. Esineet ovat osa tulevaisuutta ja sen suunnitelmia sekä ne voidaan kokea merkkeinä tuleville sukupolville. Kodin esineistön kautta koetaan mahdolliseksi luoda asujan, tai asujien, omia perinteitä ja varmistaa niiden jatkuvuutta. (Aura, Horelli & Korpela 1996, 61-62; Olkola 2008, 1-3)

Olkola (2008, 1-3) tutki ihmisten tunnesiteitä kodin esineisiin ja keräsi tutkimusta varten aineistoa sanomalehdissä otsikolla *Rakkain esine*. Olkolalle korostui omien, rakkaiden ja tärkeiden esineiden merkityksen tärkeys oman koditunnon luomisessa. Tulosten pohjalta hän analysoi eri tyyppisten esineiden arvoa ja nostaa käsin tehdyn, itse tai jonkun muun tekemän, esineen erottuvan tärkeänä ryhmänä. Käsin tehtyjä esineitä pidetään arvossa omien juurien tiedostamisen takia sekä oman kulttuurin ja eletyn aikakuvan säilyttämisenä. Myös Aura, Horelli ja Korpela (1996, 61) toteavat ettei kuvataiteen tai valokuvien tärkeys kodin esineinä useinkaan perustu niiden taiteelliselle arvolle, vaan niihin liittyviin muistoihin ja ihmisiin, siihen kuka ne on tehnyt, kuka niissä esiintyy tai mistä ne ovat peräisin. Toisena tärkeänä esineryhmänä Olkola nostaa esille saadut esineet, joihin liittyy vahva muisto tärkeästä henkilöstä ja ihmissuhteesta. Myös omaan elettyyn historiaan ja saavutuksiin, harrastuksiin tai matkoihin liittyvät muistoesineet mainitaan tärkeinä (Aura, Horelli & Korpela 1996, 61).

4.4

Lapsuudesta saatu kodin malli

Kuljetamme muistoissamme mukana menneitä kotejamme. Ajatus kodista voi palauttaa mieliin mukavien muistojen lisäksi ikäviä tunteita ja menneisyyden mahdollisia haamuja. Koti koetaan vapauden ja turvan symbolina, mutta se voi negatiivisissa elämäntilanteissa myös kääntyä itseään vastaan ja alkaa edustaa yksinäisyyttä, hylkäämistä, pelkoa ja ahdistusta (Pallasmaa 1994, 16). Oman elämän ja toimivan arjen rakentaminen voi olla hankalaa silloin, kun siihen ei ole saanut kunnollista mallia omasta lapsuudenkodistaan. Sepänmaa (1994, 271-283) huomauttaa tosin, ettei ihminen ei sokeasti toista kokemaansa ja oppimaansa sellaisenaan, vaan näistä syntyy pääoma, jonka pohjalta nykyhetken ja tulevaisuuden päätökset tehdään. Muistikuvat menneestä ovat mielessä jatkuvassa liikkeessä; muisti korjaa, hävittää, sekoittaa, lisää ja muuttaa niitä ajan myötä.

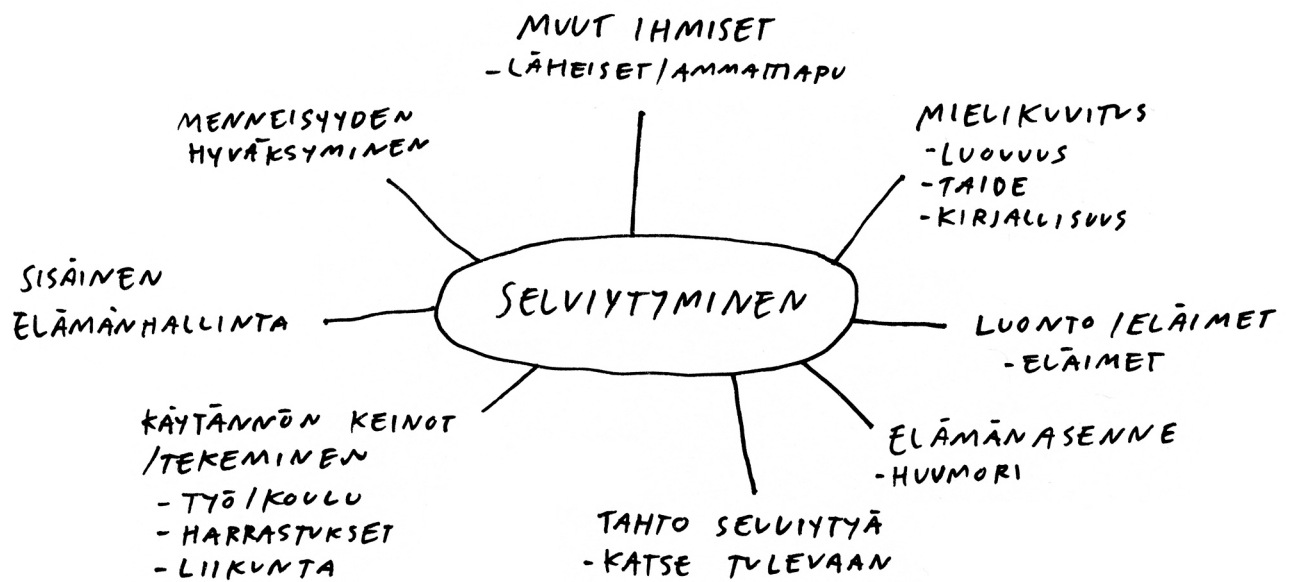
Salo (2011) toteaa tutkimuksensa tiivistelmässä kodin olevan kiistämättömän tärkeä tutkimilleen sijoitetuille nuorille ja lapsille. Sijaishuollossa olevat lapset pitävät haastattelujen perusteella alkuperäistä lapsuudenkotia kotinaan, vaikka olivatkin haastatteluhetkellä sijoitettuna muualle. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi nuorisokodissa koetaan olevan paljon kodinomaisia elementtejä, mutta myös asioita ja elementtejä, joiden takia se ei tunnu nuorista oikealta kodilta.

”

Oma menneisyys ei myöskään ole käsitelty loppuun ja suljettu muistojen laatikkoon silloin, kun muuttaa omilleen. Päinvastoin. Itse ainakin sain huomata, että moni prosessi alkoi vasta silloin. Monet muistot ja vanhat pelot palasivat mieleen. Ilman tukea olisin ollut ihan hukassa.

”

(Sijaishuoltotautaisen nuoren haastattelu, Hipp & Pukkio 2016, 115)

4.4.1 Selviytyminen

Itäpuisto painottaa teoksessaan, *Pullon varjosta valoon: vanhempiensa alkoholinkäytöstä kärsineiden selviytymistarinoita* (2001, 128), selviytymisen olevan prosessi, ei pysyvä olotila tai mikään, mitä voidaan lopullisesti saavuttaa ja saada valmiiksi. Itäpuisto mainitsee selviytymisen kannalta olennaiseksi sosiaaliset suhteet sekä painottaa selviytymisen olevan asenne ja tahtotila, joka tekee kokijastaan jo itsessään selviytyjän. Heiskanen (1995, 186-195) listaa selviytymistä tukevia asioita olevan myös, omien arvojen löytäminen ja tunnistaminen, kyky tehdä päätöksiä ja asettaa tavoitteita, puhuminen, ystävät ja läheiset, ammattiapu, myönteinen elämänsä asenne, sisäinen elämänhallinta, tunteet ja niiden tunnistaminen, käytännön keinot (kuten mm. työ, toiminta, harrastukset ja liikunta) sekä mielikuvitus, luovuus ja fantasiat. Myös Furman erittelee teoksessaan (2003, 21-37) selviytymisen tekijöitä, tuoden esille aiempien mainittujen rinnalle huumorin, kirjat ja kirjoittamisen sekä luonnon, siellä liikkumisen ja eläimet.

"Urheilin paljon, ja luinki paljon, soli vähä outua muista ja luin kaiken maailman romaanit vintissä vähäkö muilta salassa, Viisikkosarjat ja näin... monneen kertaa. Oikeestaan son parasta lapsuessa mitä muistan ja se luonto joko sain hyät numerot aina, sitä sitte opettajalta kehuja sain..."

(Päihdeperheessä varttunut mies, Lummi 2011, 34)

Reinikainen havaitsi tutkimuksessaan Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä (2009, 193), kuinka hänen haastattelemansa nuorisokodissa varttuneet kokivat selviytymisensä tärkeäksi menneisyytensä hyväksymisen, oma vahvuutensa tai selviytymisen halunsa ja oman elämäntapansa luomisen.

4.4.1.1 Mielikuvitus

Kovin kiinnostavaa minusta oli huomata, kuinka Heiskanen (1995, 195) ja Furman (2003, 27-29) nostivat selviytymisen kannalta tärkeäksi mielikuvituksen. Heiskanen toteaa mielikuvituksen olevan hyvä ja rakentava keino, kun yritetään saada uusi tilanne hallintaan. Mielikuvien avulla meidän on mahdollista säädellä hankalaa tilannetta ja hallita omaa mielentilaamme. Heiskanen toteaa mielikuva olevan elämän rikkaus, joka vahvistaa selviytymistä. (Heiskanen 1995, 195)

"Luulempa, että minua on auttanut eteenpäin rajaton mielikuvitukseni, joka lapsena ollessani kuljetti minut pois, kun minulla oli paha olla. Vieläkin se pahan paikan tullen on apunani ja antaa toivoa huomiseen"

(Alkoholistiperheessä kasvanut kirjeessään Furmanille, 2003, 29)

Teoksessaan *Tilan poetiikka* (1957, 79) Bachelard toteaa, että paikat, joissa ihminen on elänyt uneksien, rakentuvat hänen mielikuvituksessaan ja haaveissaan katkeamattomasti uudelleen. Bachelard kokee haaveilun itsessään antavan meille sielun sekä auttavan löytämään oman maailman, jossa haluamme elää ja jonka koemme

”

No siis nyt, kun mä oon miettinyt, niin mulla on ollut tosi paljon hankaluuksia luottaa ja ylipäättään juurtua minnekkään. Et en mä oo tuntenu mitään paikkaa kodiksi ittelleni

”

(Sijaishuoltotaustaisen nuoren haastattelu, Myllyniemi 2015, 169)

elämisen arvoiseksi.

Känkänen (2003, 86-87) määritteli lapsen aikatilaan kuuluvana tärkeänä tekijänä haave- ja leikkitilan, tilan unelmille, fantasialle ja mielikuvitukselle. Lapsi käsittelee ihmissuhteitaan ja suhdettaan ympäröivään maailmaan leikin ja mielikuvituksen kautta, kysyen itseltään, kuka minä olen. Leikkimisen koetaan liittyvän luonnollisena osana lapsuuteen, mutta haaveilulle on oltava mahdollisuus myös aikuisilla.

4.4.2 Juurettomuus

Mainitsin aiemmassa luvussa, kuinka Ylitse-projektin tiimoilta järjestetyissä työpajoissa oli noussut esille sijaishuollossa vartuneiden riski kokea juurettomuutta ja irrallisuutta. Nuorilla on usein takanaan tavallista useampia muuttoja, joka ovat jättäneet moniin juurettomuuden tunteen ja liikkeellä olemisen elämäntavan (Katariina Pursi 3/2016, 5). Juuria ei tulisi kuitenkaan ymmärtää pelkästään sidoksena menneisyyteen, juuret muodostuvat ympäröivistä ihmisistä, paikoista, rakennuksista, tapahtumista ja niihin liittyvistä tunnetiloista. Juurettomuuteen yleensä liittyy autonomian, lämmön ja turvallisuuden heikentyminen, joka voi tulla esiin elämän tyhjyyden ja tarkoituksettomuuden tunteina. (Kivelä & Lempinen 2010, 15.) Reinikaisen *Nuorisokodista maailmalle-Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä* (2009, 91)- tutkimustaan varten haastattelemissa nuorisokodissa kasvaneista nuorista osalla ei ollut siellä asumisensa aikana, eikä välttämättä pitkään aikaan itsenäistymisen jälkeenkään, kodin tuntua missään.

Nuoren lapsuus näyttäytyy asiakirjojen valossa rikkonaiselta lukuisten muuttojen vuoksi. Nuorella ei ole ollut mahdollisuutta kiintyä paikkoihin ja luoda turvallisia ihmissuhteita.

(ote huostaanottoasiakirjoista, Myllyniemi 2015, 174)

4.5 Koti identiteetin ilmentäjänä

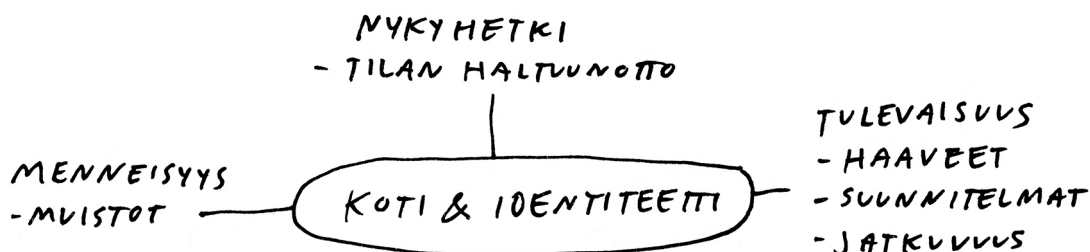
Koti yhdistetään emotionaaliseen ja fyysiseen tuttuuteen ja se toistaa yksilön identiteettiä muistojen ja menneisyyden symbolien kautta (Higgins 1989, 171). Oma koettu koti on vahvasti sidoksissa identiteettiimme ja sen rakentaminen on asukkaan identiteetin rakentumista. Tilaan identifioituminen tapahtuu, kun eletyn tilan ja asukkaan välille syntyy yhteys. Me annamme asuttamallemme tilalle identiteetin tekemällä siitä kodin, mutta samalla määrittäen ja luoden omaa identiteettiämme sen kautta. Näin tila saa identiteettinsä asukkaalta ja asukas saa identiteettinsä tilalta. (Dovey 1985, 5-8)

Asuntoa ja sen luomaa kotia pidetään juurtumisen apukeinona, paikkana, johon kiinnytään ja joka otetaan psykologisesti haltuun. Tämä haltuunotto ja asuntoon kotiutuminen tapahtuu liittämällä asuntoon oma persoonallinen leima. Asuntoa muokataan oman minuuden jatkeeksi, käyttäen apuna erilaisia esineitä ja sisustusratkaisuja, joiden valinnalla voidaan kertoa omista arvoista tai symboloida sitä, mihin asukas kokee, tai ei, koe kuuluvansa. (Aura, Horelli & Korpela 1996, 60)

"En mä tiedä, se on vaan jotenkin oman näköinen. Niinkun täälläkin just on tota mustaa ja muuta niin kertoo niinkun silleen et mistä tykkää ja kaikki tääl on valokuvii ja julisteita ja muuta ehkä se kertoo just siitä sisimmästä ja sillee."

(Sijaishuoltotilanteen nuoren haastattelu, Salo 2011, 34)

Kodin aikaan sidottu identiteetti ei rajoitu mihinkään tiettyyn hetkeen, se ulottuu pitkälle menneisyyteen liittyen samalla vahvasti tulevaisuuteen. Koti koetaan turvallisuuden keskuksena, jossa on oma reviiri, vapaus ja itsemääräämisoikeus. Identiteetin vahvistaminen vaatii vuorovaikutusta nykyisyyden ja menneisyyden kanssa, koettujen ja unelmoitavien asioiden kanssa. Tieto, että voimme olla rauhassa paikoillamme kodissa ja muokata sitä, sallii meidän toteuttaa haaveitamme sekä unelmoida lisää (Dovey 1985, 7-8). Oman asunnon muokkaaminen, kalustaminen ja remontoiminen edustaa tärkeiden symbolien luomista ja edesauttaa identifioitumista tilaan, jolloin oma elämänhistoria ja tulevaisuuden odotukset heijastuvat tilassa paremmin (Aura, Horelli & Korpela 1996, 61-62).

”

Meni aika pitkään kunnes asunto alkoi tuntumaan omalta. Oli hienoo et sai sisustaa just niinku halus eikä ohjaajat ollu sanomassa et liikaa tavaraa. Sain myös vihdoinkin ottaa oman kissan ku se ei nuorisokodissa ollu mahdollista

”

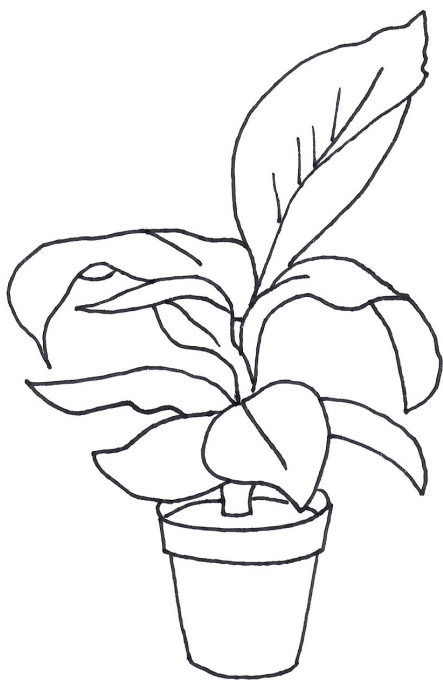
(Nuorisokodista itsenäistynyt nainen Mun koti on täällä- julkaisu 2016)

5. TUTKIMUSAINEISTO

5.	Tutkimusaineisto	Tässä luvussa tulen käymään läpi tutkimusaineistoni hankintaa sekä analysoimaan saamiani tuloksia.
5.1	Aineiston hankinta	Alun perin tarkoitukseni oli järjestää kaksi työpajaa SOS-lapsikylän kautta koottujen, jälkihuollon piirissä olleiden henkilöiden kanssa. Ensimmäinen työpaja saatiin järjestettyä, mutta toinen paja peruuntui osallistujien puuttumisen vuoksi. Tämän lisäksi haastattelin yhtä sijaishuollosta omilleen muuttanutta nuorta ja kävin hänen kanssaan työpajoihin suunnitellun materiaalin. Koska työpajoista ei saatu kattavaa aineistoa, toteutin samalla teemalla myös anonyymin internet-kyselyn, jonka avulla toivoin pystyväni saavuttamaan nuoria matalammalla kynnyksellä. Vaikka kyselyä jaettiin kohderyhmään kuuluville eri reittien kautta, ei se kerännyt kuin muutaman vastaajan. Kysymykset työpajassa, haastattelussa ja internet-kyselyssä olivat kaikki olivat kaikki liki identtisiä. Aihepiirit liittyivät kotiin, kotiutumiseen, muuttoon ja kodin esineisiin, huonekaluihin ja ominaisuuksiin. Kysymyksissä käytiin läpi asumisen, esineistön, kodin ja siihen liittyvien tunteiden eri aikakausia, lähtien liikkeelle lapsuuden ja teini-iän kodeista, ensimmäisen oman asunnon ja sinne muuttamisen kautta nykyhetkeen ja tulevaisuuden haaveisiin. Jälkihuollon asiakkaiden lisäksi haastattelin myös lastensuojelun piirissä toimivia työntekijöitä, kartoittaen ammattilaisten näkemystä itsenäistymiseen ja omilleen muuton tukitarpeista sekä nykytilasta. Erittelen seuraavaksi tarkemmin, miten aineiston hankinta jakautui, mutta koska työpajan, haastattelun ja kyselyjen pohjalla olivat samat kysymykset ja niiden vastaukset ovat keskenään verrattavissa, tulen vastedes puhumaan kaikista vastauksista yhtenä ryhmänä, määrittelemättä tarkemmin, mistä näistä kolmesta kyselymuodosta kuinkin vastaus on saatu.
5.1.1	Työpaja	Ainoaksi jäänyt työpaja järjestettiin Tapiolan SOS-lapsikylässä maaliskuussa. Kaksi neljästä kutsutusta pääsi osallistumaan. Saapuneita yhdisti tausta lastenkodissa. Osallistuneet olivat keski-ikältään 25-vuotiaita naisia, joista molemmat olivat asuneet itsenäisesti reilusti yli viisi vuotta. Vastaajat olivat myös hyvin tuttuja toisilleen, koska olivat olleet lapsuudesta saakka ystäviä. Heitä yhdisti monia asia, joista tutkimuksen kannalta selkeimpänä nostan esille kiinnostuksen sisustukseen, luovuuden sekä kädentaidot. He molemmat olivat myös toimeliaita tekemään itsensä näköisiä sisustus- ja remontointiratkaisuja kodeissaan, kuten seinien ja huonekalujen maalausta tai sommitteluja seinille, joko itsenäisesti tai läheisen ihmisen tekemistä tauluista, valokuvista ja kuvakollaaseista.

5.1.2	Internet-kysely	Internetissä olevaa kyselyä jaettiin pääosin SOS-lapsikylän ja EHJÄ ry:n sisäisillä kanavilla sekä Lasten ja nuorten säätien Bass Camp – projektin ja The Movement Ry- nuorisoverkoston kesken. Kyselyn jakamisesta huolimatta, siihen vastasi vain kolme henkilöä. Kaikki vastanneet olivat -työpajaan osallistuvien tapaan - naisia, iältään 24-26-vuotiaita ja pitkään omillaan asuneita. Työpajan vastauksiin verrattuna internet-kyselyn kautta saaduissa vastauksissa oli välillä paikoittain jonkinlaista eroavaisuutta, etenkin ajassa lapsuuden ja ensimmäisen muuton välillä. Nykyhetkeen liittyvät vastaukset olivat hyvin samankaltaisia paitsi keskenään, myös verrattuna työpajan vastauksiin.
5.1.3	Nuoren haastattelu	Tapasin kahden kesken 18-vuotiaan naisen, joka oli juuri muuttanut omilleen. Hän asui haastatteluhetkellä yksin, mutta hänen toisella paikkakunnalla asuvan poikaystävän oli tarkoitus muuttaa lähipäivinä myös asuntoon. Haastateltu oli ikänsä sekä tuoreen muuttonsa vuoksi projektin kannalta hyvin kiinnostavassa elämäntilanteessa. Hänellä ei ollut muiden haastateltavien tapaan erikseen ensimmäistä ja nykyistä kotia eikä pitkää historiaa yksin asumisesta. Haastateltu oli hyvin omatoimisen ja aikaansaavan oloinen, kiinnostunut kodin sisustuksesta ja hänellä oli selkeä visio sen toteuttamisen suhteen.
5.1.4	Lastensuojelun työntekijähaastattelut	Haastattelin tutkimuksen tiimoilta SOS-lapsikylän kiinteistöpäällikköä Elli Korte-Liljaa, kiinteistöassistentti Ritva Rautiaista, itsenäistyvien nuorien kanssa pitkän uran tehnyttä erityistyöntekijä Eija Leinosta sekä EHJÄ ry:n Omilleen-toiminnan projektikoordinaattoria Vilhelmiina Vuorta. Elli Korte-Liljan ja Ritva Rautiaisen haastattelussa puhuimme pääpainoisesti SOS-lapsikylän kiinteistöjen hallinnasta sekä siitä, minkälaisia heidän tarjoamansa asunnot ja niiden vuokraehdot ovat. He kertoivat pyrkivänsä toimimaan muiden ulkoisten asunnonvuokraajien tapaan, jotta nuori oppisi heti alkuun yleiset käytössä olevat vuokrauskäytännöt. SOS-lapsikylän vuokraamisessa kiinteistöissä ei esimerkiksi saisi pitää lemmikkieläimiä eikä maalata luvatta asunnon seiniä. Muut haastattelut kartuttivat omaa tietämystäni aiheesta ja sain niissä heti alkuun käydä tutkimuksen kannalta tärkeitä keskusteluja, jotka yleisesti ohjasivat koko projektin suuntaa.
5.2	Aineiston analysointi	Aineiston ja vastausten haalimisessa selkein mainittava seikka oli vaikeus saada henkilöitä haastatteluun tai vastaamaan kyselyyn. Vastanneista myös välittyi tunne, että he ovat aktiivisesti toimivia henkilöitä, joilla on oma sosiaalinen verkosto jaa näin he ehkä eivät ole olleet juuri niitä suurimman avun tarpeessa olevia tai

eivät ole ainakaan enää. Yleisesti jokaisella vastanneella tuntui tällä hetkellä olevan elämän suuret linjat hallussa ja kaikilla oli tunne, että nykyinen koti koetaan turvalliseksi ja se kuvastaa ainakin jossain määrin heitä itseään.

Selkeimmät yhdistävät tekijät vastanneiden kesken olivat nämä: kaikki ovat naisia ja yhtä lukuun ottamatta 24- 26-vuotiaita. Lisäksi yhteistä oli se, että he asuivat puolisonsa tai lastensa kanssa. Jokaisella vastanneella oli ja oli ollut itsenäistymisestä saakka ainakin yksi kotieläin, joka koettiin osaksi perhettä.

Vastanneita yhdisti myös, että he olivat selvästi kiinnostuneita sisustuksesta ja oman tilan haltuun ottamisesta. Kaikki tuntuivat olevan varmoja omasta tyylistään sekä omatoimisia saadakseen kotinsa mieleisekseen.

Suurimmat eroavaisuudet liittyivät ensimmäiseen omaan kotiin, sen esineistöön, kodintuntuun ja sinne muuttamiseen. Vastanneet kokivat, että olisivat alkuun tarvinneet enemmän apua käytännön järjestelyissä. Kaikki eivät myöskään kokeneet ensimmäistä asuntoa missään vaiheessa kodiksi. Selkeitä eroavaisuuksia oli myös siinä, miten omaa historiaa haluttiin tuoda esille kotona, joillakin lapsuus, perhe tai aika sijaishuollossa oli kotona esineissä tai kuvissa läsnä, joillakin ei.

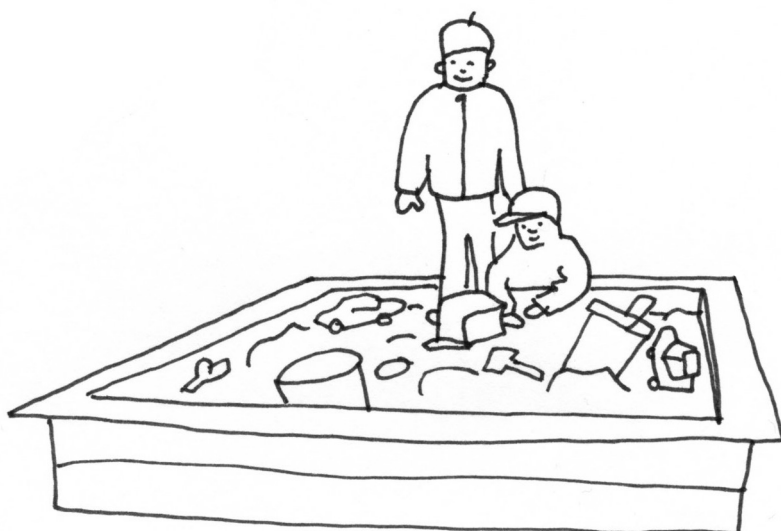
Vastanneiden ikä, sen tuoma elämäkokemus arjesta ja omasta identiteetistä, sekä se, että he jakoivat kotinsa muiden heille tärkeiden henkilöiden kanssa, vaikuttivat suuresti kodin tuntuun nykyhetkellä. Nykyhetken kotiutumisen tukemiseen ei ollut vastanneiden kesken tarvetta, mutta sitä olisi kaivattu jälkihuollon aikana, ensisijaisesti muuttovaiheessa ja ensimmäisen kodin alkumetreillä.

Haastatteluista saadun aineiston pitävyyden suurin ongelma on, että vastaajia oli vähän ja he olivat keskenään hyvin homogeenisiä. Vastanneista ei saatu jaoteltua tämän vuoksi erilaisia käyttäjätyyppejä, jonka avulla suunnitelmien laajaa toimivuutta olisi voitu varmistaa paremmin. Tämän teoksen ollessa lähtökohtaisesti muotoilun tutkimukseen perustuva, pystyy kuitenkin rajatunkin aineiston pohjalta työskentelemään. Muotoilun tutkimuksen ei tarvitse perustua tilastollisille löydöille, vaan sen keskiössä ovat yksittäisten ihmisten kokemukset ja tarinat.

Koin ongelmalliseksi haastateltavien kanssa vietetyn ajan rajallisuuden ja etenkin sen, ettei internet-kyselyssä voinut esittää spontaanisti lisäkysymyksiä kiinnostusta herättäneisiin vastauksiin. Tavatessani haastateltavia kasvotusten, opin, kuinka tarpeellista on yleinen aiheeseen liittyvä keskustelu, samoin kuin selventävät ja tarkentavat lisäkysymykset. Näin haastateltavat pääsivät

5.2.1

Aineiston ongelmat

aiheeseen riittävän syvälle ja ymmärsivät, kuinka minua todella kiinnosti heistä ehkä turhalta ja arkipäiväiseltäkin tuntuneet seikat kotona. Usein alkuun minulle vastattiin hyvin lyhyesti ja käytännönläheisesti, mutta keskustelun ja lisäkysymysten myötä paljastuikin useita tutkimukseni kannalta kiinnostavia seikkoja. Esimerkiksi yksi vastanneista kertoi hankkineensa ensimmäiseen asuntoonsa kaiken uutena ja häneltä meni pitkään miettiä vastausta siihen, mikä on hänelle tärkein ja eniten muistoja sisältävä esine. Keskusteltuamme enemmän siitä, miten hänen onnistui kotiutua asuntoonsa jo muutamassa päivässä, hän mainitsi, että tuttuutta uudessa tilassa toi vanha matto ja sohva, jotka olivat kulkeneet hänen mukanaan jo useamman vuoden. Nämä esineet ja hänen kokemansa tunnesiteet niitä kohtaan, eivät alkuun tuntuneet mainitsemisen arvoisilta, mutta minulle ne edustivat juuri niitä arkipäiväisiä esineitä, jotka luovat tilaan jatkuvuutta, tuttuutta sekä sen myötä turvaa, kodin tuntua.

Omaa kotia, kaikkia sen sisällään pitämiä tunteita ja muistoja, on vaikea avata ulkopuoliselle ihmiselle nopeasti ja ymmärrettävästi. Kaikilla kodissa pidetyillä tavaroilla on joku käytännön syy, symbolisuus tai tarina, mutta ne ovat omistajilleen itsestään selviä ja niin kiinteästi osa arkea, ettei niiden merkitystä tule ajatelleeksi.

5.2.2

Lapsuus ja teini-ikä

Kartoitin lapsuuden (0-10-vuotta) ja teini-iän (11-vuotta - omilleen muutto) kodin kuvaa esittäen molempien aikakausien kohdalla seuraavat kysymykset:

- *Vaikutitko kotisi/huoneidesi sisutukseen, miten?*
- *Kuvaile millaisia kotisi olivat tai miltä ne näyttivät?*
- *Mikä oli sinulle tärkeä esine/huonekalu?*
- *Mikä kohta tai paikka kotonasi oli sinulle mieleisin?*
- *Kolme kotiin liittyvää tunnetta/muistoa tältä ajalta*

Vastanneiden lastensuojelunasiakkuus alkoi ikävuosien 3-15 välillä. Vaikka lapsuudesta ja teini-iästä oli esitetty kysymykset erikseen, käsittelen niitä seuraavaksi molempia yhtenä kokonaisuutena, lapsuutena, jonka avulla avaan nuorien elämää ja kodinkuvaa ennen muuttoa omilleen.

Monet mainitsivat lapsuuden kotien olleen laitosmaisia, ankeita, kaaottisia, ahtaita, klinisiä ja meluisia. Vain osalla oli mahdollisuus vaikuttaa ainakin johonkin oman tilan tai huoneen sisustusratkaisuihin, kuten maton, verhojen tai julisteiden valintaan. Yksi vastanneista kertoi osoittaneensa mieltä lastenkodin tiukkoihin sisustussääntöihin ”tapetoimalla” huoneensa seinän vaaleanpunaisilla jälki-istuntolapuilla, joita hänelle oli päässyt kertymään tähän teokseen sopiva määrä.

Se, mitä kotiin liittyviä tunteita ja muistoja vastaajat valitsivat

tältä ajanjaksolta, puhuu sijoituksen ja sitä edeltäneen lapsuuden haasteista. Vastaajat mainitsivat, pelon, surun, pahan olon, vihan, inhon, ahdistuneisuuden, oman rauhan ja tilan etsimisen sekä lastenkodista karkaamisien olleen osa lapsuuttaan ja kodinkuvaansa. Muutama vastanneista ei nostanut negatiivisia tunteita esille, jätti kokonaan vastaamatta tai nosti esille enemmän käytännön asioista, kuten huoneen järjestyksen vaihtamisesta ja taulujen maalaamisesta.

5.2.2.1 Oma tila

Tärkeimmäksi paikaksi kodista nousivat kaikki tilat, joihin pystyi vetäytymään rauhassa yksin, kuten vaatekomero, nurkka, suihku, tila parvisängyn alla tai oma huone. Tämä toki on ominaista lapsille yleisesti, mutta tärkeää etenkin heille, jotka jakavat elinympäristönsä ison perheen, muiden laitoksessa asuvien lasten ja siellä työskentelevien aikuisen kesken. Lapsuuden kasvuympäristöä kuvattiin osassa vastauksissa isoksi, laitospaiseksi, meluisaksi, kaoottiseksi ja levottomaksi paikaksi, jossa oli paljon muita lapsia. Omaa rauhaa ja tilaa yritettiin näissä tapauksissa saavuttaa erinäisissä paikoissa.

Eräs vastanneista mainitsi lapsuutensa kodin mieleisimmäksi paikaksi yhden nurkan, johon liittyvistä yksityiskohdista hän ei maininnut sen enempää. Bachelard toteaa teoksessaan *Tilan poetiikka* (1957, s. 297-300) kodin jokaisen nurkan, sopukan ja suljettava tilan, johon voi mukavasti vetäytyä ja käpertyä itseensä on kuvittelun kannalta yksinolon tila ja kodin tärkeä kohta. Nurkkaan vetäytyminen ja itseensä käpertyminen koetaan yleisesti negatiiviseksi ilmaisuksi, mutta ennen kaikkea nurkka, tai muu mieleinen vetäytymistila, on turvapaikka, joka takaa meille liikkumattomuutta, paikallaan oloa ja juurtumista.

Toinen haastattelemistani naisista kuvaili sijoitusaikana hänen lempipaikkansa olleen vaatekomero. Tämä oli paikka, jossa hän koki saavansa olla rauhassa, piilossa pienemmiltä, hänessä kovasti kiinni olevilta sisaruksiltaan. Kun sisarukset jossain vaiheessa löysivät tämän piilon, oli hänen siirryttävä vaatekaapin yläpuolella olevaan pienempään kaappiin, jonne nuoret sisarukset eivät pystyneet kiipeämään perässä. Myös vaatekomerolla nähdään olevan symbolisia merkityksiä: Bachelard (1957, 199-204) kokee vaatekaapin olevan järjestyksen keskus, joka suojaa koko taloa epäjärjestykseltä. Sen intiimi sisäpuoli on salaisuuksien ja muis-tojen piilopaikka ja näin tärkeä mielikuvituksen kannalta.

5.2.3 Muutto

Vastaajat muuttivat omilleen 16-19-vuotiaina, mutta useat mainitsivat asuneensa ensin itsenäistymisasunnossa tai asumisharjoittelussa. Vastanneet sanoivat olleensa tyytyväisiä ensimmäiseen asuntoonsa itsessään, vaikka se olisi ollutkin ”ruma ja huonon mallinen”, koska tärkeimmäksi koettiin, että asunto oli oma. Parasta muutossa mainittiin olleen oma rauha, vapaus ja ”ihan

**Mainitse kolme kotiin liittyvää tunnetta/muistoa
lapsuudesta:**

“

Suru, ikävä, paha olla

”

(Vastauksia kyselyyn 2017)

oma tila, jonka sai pitää”. Vapauden koettiin antavan itsenäisyyden tunnetta, mutta yksi vastannut mainitsee myös surun ja raskaan olon olleen tämän onnen varjona. Yksi vastanneista myös osasi jälkiviisaana sanoa vapautta olleen ehkä vähän liikaakin. Hän sanoi itsenäistyttyään juhlineensa paljon ja oma asunto oli yksi paikka, missä alkoholinjuontia ja juhlintaa ystävien kanssa harrastettiin. Toinen vastanneista koki, että sosiaalityöntekijän päätöksellä hänet ”heitettiin pihalle” lastenkodista turhan nopealla aikataululla. Tosin hän vastasi silti olleensa hyvin tyytyväinen siitä vapaudesta, mikä oman asunnon kautta tuli.

Mainitse kolme omaan kotiin muuttamiseen liittyvää tunnetta/ muistoa:

”Itsenäisyys, vapaus, ilo”

”Onni, suru ja raskas”

”Se oma rauha oli kyllä aivan paras”

”Vapaus, ystävät, viina”

”Oma rauha, vapaus”

(Vastauksia kyselyyn 2017)

Lähes kaikki kertoivat sijaishuollon ohjaajien tai omaohjaajien auttaneen fyysisessä muutossa ja asunnon järjestämisessä. Muutama mainitsi myös erikseen juuri muuttoavun tai asunnon järjestämisen onnistuneen hyvin ja hänen saaneen siinä riittävää tukea.

Kysyttäessä, missä tukea olisi tarvittu itsenäistymisen alkutaipaleella lisää, vastaajat mainitsivat, että olisivat tarvinneet apua käytännön asioissa, rahankäytön ohjaamisessa, järjestyksen ylläpitämisessä, huonekalujen ja muun tavaran hankinnassa, virastoissa asioimisessa ja esimerkiksi sähkösopimuksen solmimisessa. Puolella vastanneista asunto tuntui kodilta jo viikon sisällä, mutta muutama mainitsi, ettei se tuntunut siltä missään vaiheessa. Yksi sanoi puhuneensa kämpästä, mutta ei koskaan ensimmäisen asunnon kohdalla kodista. Yhdellä vastaajista kodin tuntemisen kokemista hidastivat myös käytännön ongelmat, kuten itsenäistymisvarojen käyttöön liittyvät hankaluudet ja sen seurauksena ongelmat huonekalujen, verhojen ja keittiövälineiden hankinnassa.

5.2.4

Nykyhetki

Kahdella vastaajalla oli muutto edessä tai osittain kesken. Koska heidän asumisjärjestelynsä olivat selkeästi haastatteluhetkellä tilapäiset, käsittelen heidän vastauksiaan - ottaen huomioonottanen myös kerrotut lähitulevaisuuden aikeet - vain osittaisina totuuksina. Vaikka molemmat heistä sattuivat juuri haastatteluhetkellä tilapäisesti asumaan yksin, oli heillä puoliset, joiden kanssa he olivat aikeissa jakaa kotinsa heti tilanteen salliessa. Loput vastanneista asuivat puolisoitensa, lastensa ja sisarustensa kanssa. Jokaisella vastanneella oli lemmikki, jonka he myös laskivat kuuluvan perheeseensä. Kaikki vastanneet osoittivat vastauksissaan olevansa kiinnostu-

neita sisustuksesta ja oman tilan muokkaamisesta mieleisekseen. Vastanneet olivat maallanneet huonekaluja ja seiniä sopimaan tyyliinsä, tehneet tauluja tai valokuvakollaaseja ja kokivat kotinsa sisustuksen kuvastavan itseään.

Vastanneiden toisistaan eroava henkilökohtainen tyyli paljastui vastauksissa; yksi mainitsi kotinsa olevan persoonallisen rohkea ja runsas ja toinen taas vaalea, selkeälinjainen ja moderni.

Kaikki mainitsivat tärkeäksi aktiviteetiksi kotona jonkun rentoutumisen muodon: löhöämisen, rauhoittumisen, meditaation, lukemisen tai jonkin luovan aktiviteetin, kuten maalaamisen.

Mainitse kolme kotiin liittyvää tunnetta/muistoa nykyhetkestä:

“Turva, kotoisa, rauha”

“Oma, turvallinen, hallittu”

“Piristävää, luovaa, vaihtelua”

(Vastauksia kyselyyn 2017)

5.2.3.1

Lemmikit

Merkittävä yhteinen tekijä vastanneiden kesken oli se, että jokainen kertoi omistavansa ainakin yhden kotieläimen ja että he kokevat tämän eläimen osaksi perhettään. Kissat ja koirat olivat yleisimpiä lajeja, mutta yhdellä vastanneista oli näiden lisäksi myös esimerkiksi käärmeitä. Lemmikin kanssa oli myös asuttu hyvin pitkään, heti omilleen muutosta alkaen.

Lemmikkien tärkeys nousi esille myös SOS-lapsikylän YLITSE- projektin työpajoissa (Pursi & Savisalo 2016b, 5) sekä myös Ala-Honkola (2016, 96) tutkimuksessa, jossa sijaishuollossa varttuneet haastateltavat mainitsivat lemmikkinsä perheenjäsenekseen sekä korostivat eläimen tärkeyttä omassa elämässään. myös jokainen lemmikkinsä. Haastateltavat kokivat lemmikillä olleen myöskin vaikutusta elämän vaikeuksista selviytymissä. Myös Psykiatrian erikoislääkäri Furman (2003, s. 26) toteaa kotieläimien kuuluvat niihin tärkeisiin selviytymistä tukeviin tekijöihin, joiden merkitystä ei usein ajatella. Ala-Honkola (2016, 96) näki, että lemmikkien tärkeys johtui ainakin näistä syistä: ne pysyvät aina omistajilleen uskollisina ja niiltä saa pyyteetöntä rakkautta. Ylitse- projektin työpajoissa lemmikin omistamisen koettiin olevan hyvää vastuunkannon harjoittelua (Pursi & Savisalo 2016b, 5).

“Seurustelukumppanin ja lemmikkieläinten läsnäolo teki itseenäistymiseen liittyvästä elämänmuutoksesta huomattavasti helpomman ja toi elämääni kaipaamaani pysyvyyttä.”

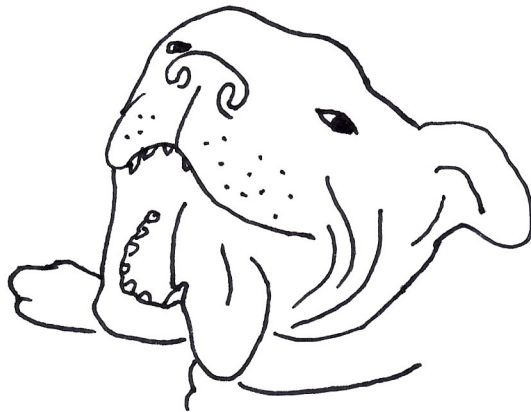
(Perhekodista itsenäistynyt nainen, Mun koti on täällä- julkaisu 2016)

“

**Ei se ensimmäinen asunto missään vaiheessa kodilta
tainnut tuntua.**

”

(Vastauksia kyselyyn 2017)

5.2.4

Kodin esineistö ja siihen liittyvät muistot

Minua kiinnosti erityisesti kartoittaa, millä esineistöllä kotia itsensä ympärille luodaan. Tämän vuoksi esitin useita kysymyksiä, jotka liittyivät tärkeisiin esineisiin ja kalusteisiin. Etenkin internet-kyselyssä vastaukset näihin kysymyksiin jäivät kuitenkin vaisuiksi, koska tarinat tärkeiden esineiden takana eivät avautuneet riittävän hyvin. Olisin ollut kiinnostunut esittämään saamistani vastauksista jatkokysymyksiä. Monet myös vastasivat kysymyksiin hyvinkin käytännönläheisesti. Esimerkiksi jokainen vastaaja vastasi "sänky" ainakin yhteen näistä kysymyksistä: Mikä on rakkain esine, suosikkikaluste tai esine, joka tekee onnelliseksi.

Toinen kaikissa vastauksissa toistuva teema oli valokuvat, valokuvakollaasit ja taulut. Jokaisella vastanneella oli kotonaan esillä näistä ainakin jotain. Kaksi vastasi, että omistaa valokuvien sijaan yhden tai useamman taulun, jolla on suurta tunnelmaa. Toisella heistä lapsuudesta muistuttavaa taulua ei oltu ripustettu näkyville, vaan sitä säilytettiin, ymmärtääkseni tyyliensä vuoksi, hiukan piilossa vaatehuoneessa. Sen olemassaolo mainittiin silti tärkeäksi. Sama vastaaja kertoi teettävänsä tuonnempana taulun kuvasta, jossa hän on yhdessä poikaystävänsä kanssa.

Siinä, miten kotona haluttiin tuoda esille omaa historiaa, lapsuutta ja perhesuhteita, oli eroja vastanneiden kesken. Suurimmalla osalla tärkeimmät henkilöt, tapahtumat tai muistot näkyivät valokuvissa, valokuvakollaaseissa ja tauluissa, samoin kuin huonekaluissa tai muissa esineissä. Viimeksi mainituista nousivat esille pehmolelut, usein esillä pidetty lahjaksi saatu koru, isoisan vanha säilytysarkku, mummon peili ja sekä tyttöystävän perheeltä saatu ruokapöytä. Osa vastaajista mainitsi, etteivät lapsuuteen, lastenkotiin, biologiseen- tai sijaisperheeseen liittyvät muistot ole mitenkään kotona esillä. Osa sanoi näiden muistojen näkyvän esillä olevissa kuvissa, kun taas jotkut mainitsivat omistavansa näistä kuvia tai muistoja, mutta pitävänsä niitä esimerkiksi laatikossa tai albumissa. Se, mitkä kuvat oli valittu näkyville pidettäväksi, jäi muutaman vastaajan kohdalla epäselväksi. He, joilta pystyin kysymään näihin vastauksiin tarkennuksia, kertoivat, että kuvissa esiintyi pääasiassa heidän lapsiaan ja ystäviään. He kertoivat myös, että kollaaseja päivitetään: sinne lisätään uusia kuvia ja sieltä otetaan kuvia pois tilanteen mukaan.

Arvioitaessa tärkeitä esineitä, tulee muistaa, että lähes kaikki vastanneet olivat asuneet itsenäisesti vuosia ja näin ehtineet jo uudelleen päivittää kotinsa esineistöä: mahdollisesti hankkia uusia huonekaluja sekä vaihtaa kuvissa esiin tuotavia muistoja. Ensimmäiseen asuntoon muutettaessahan oma, itsenäinen tarina on vasta aluillaan. Nuorin vastaajista kertoi heittäneensä ennen ensimmäiseen omaan kotiinsa muuttamista roskiin itsetekemänsä, aiemmin esillä pitämänsä taulun. Syyksi hän kertoi sen, että oli työtään kohtaan liian itsekriittinen. On mielestäni tärkeä ymmärtää,

että joskus tiettyä aikakautta tai aiempaa minäkuva symboloivan poisheittäminen voi olla puhdistavaa ja antaa tunteen siitä, että aloittaa jatkossa puhtaalta pöydältä.

Suunnitellessani kysymyksiä työpajoihin en vielä tiennyt mitä tulen lopulta esittämään. Sekä lopputuloksen avoimuuden, että aihepiirin uutuuden vuoksi jouduin esittämään työpajoihin yleispäteviä kysymyksiä, joiden avulla kartoitin tietämystäni aihepiiristä. Näiden avulla pyrin hahmottamaan kokonaiskuva, jonka pohjalta voisin löytää mahdolliset ongelmakohdat ja niihin ratkaisuja.

5.3

Jatkotutkimus

Mikäli aikataulu olisi ollut joustavampi ja työpajoja olisi saatu järjestettyä enemmän, olisin voinut porautua spesifimmin niihin kohtiin, jotka olivat herättäneet kokonaiskuvan hahmottamisen jälkeen kiinnostukseni. Olisin vähentänyt kysymyksiä nykyhetkestä ja lapsuudesta sekä keskittynyt ensisijaisesti ensimmäiseen omaan kotiin asettumiseen ja kysynyt siihen liittyviä tarkempia kysymyksiä. Nykyhetkeen liittyvät kysymykset kertoivat hyvin haastateltujen persoonasta, mutta koska vastaajat olivat yhtä lukuun ottamatta yli 24-vuotiaita, joutuivat he muistelemaan aikaa, joka heille on jo melko kaukaista menneisyyttä. Jos olisin tiennyt vastaajien keski-ikä, olisin voinut myös kohdistaa kysymykset tarkemmin tutkimaan kodin esineiden omistuskarta ja sitä, milloin ja miksi esineet ovat ilmestynyt kotiin ja missä vaiheessa niistä luovutaan.

Kun luin tekstejä, jotka liittyivät lastensuojeluun ja kotiin, nousi niissä kaikissa jatkuvasti esiin sosiaalisten suhteiden tärkeys. Kodista ja perheestä puhuttiin välillä synonyymien tapaan. Turvallisten henkilöiden olemassaolo sekä heiltä saadun tuen tärkeys on lastensuojelussa kiistatonta. Tämän seikan tiedostaen olinkin kiinnostunut tutkimaan omilleen muuttavaa nuorta olettaen, että suurin osa heistä muuttaisi yksin. Vaikka tukea olisi saatavilla kodin ulkopuolella, voi yksinäisyys yllättää, kun omilleen on muutettu. Tämä varmasti selittää myös osittain se, miksi kotieläimet näyttävät olevan suosittuja sijaishuollosta itsenäistyvien keskuudessa.

Vaikka mikään materia tuskin pystyy koskaan korvaamaan muita ihmisiä ja tärkeitä sosiaalisia suhteita, olisin halunnut tarkemmin selvittää, minkälaiset fyysiset ja henkiset elementit kotona tukisivat näitä tavoitteita: ettei nuori tunne olevansa niin yksin, että hän kokee pärjäävänsä omillaan ja elämään tasapainossa menneisyytensä kanssa ja tahtoo vielä suunnitella tulevaa. Koska vastanneet olivat eläneet jo niin pitkää omillaan ja heistä jokainen asui vähintään yhden henkilön kanssa, en saanut tutkittua tätä puolta niin paljon kuin olisin toivonut.

“

Asuin neljä vuotta nuorisokodissa, jossa joka päivä on noin 12 ihmistä ympärillä. Kun sain oman asunnon, olin ihan yksin. Sillon vasta tajus, ettei kukaan oo enään kotona kun tuut himaan eikä automaattisesti kukaan oo kuuntelemassa miten sun päivä meni.

”

(Nuorisokodista itsenäistynyt nainen, Mun koti on täällä- julkaisu 2016)

6. OMILLEEN

	MENNEISYYS	NYKYHETKI	TULEVAISUUS
SELVIITYMINEN	- HYVÄKSYMINEN	- MIELIKUVITUS - LUOVUUS - TEKEMINEN - ELÄMÄNHALLINTA	- MIELIKUVITUS - HAAVEET - SUUNNITELMAT - JATKUVUUS
IDENTITEETI	- MUISTOT - HYVÄKSYMINEN	- TILAN HALTUUN OTTAMINEN - OMA JUTTU - TEKEMINEN	- HAAVEET - SUUNNITELMAT - JATKUVUUS - ETEENPÄIN MENO
PERUSTURVA	- IDENTITEETI - HYVÄKSYMINEN	- AUTONOMIA - YKSITYISYYS - IDENTITEETI - OMA JUTTU - ARKIRUTINIIT	- VAKAUS - JATKUVUUS - OMA JUTTU - IDENTITEETI

6. Omilleen

Tässä luvussa tulen esittämään työkaluja, jotka edistävät jälkihuollon aikaista kotiutumista ja juurtumista. Valitsin ajalliseen keskiöön omilleen muuttamisen, joka toimii nivelvaiheena sijais- ja jälkihuollon välillä.

Erittelen nuoren jälkihuollon aikaisen polun seitsemään vaiheeseen, analysoiden jokaisen kohdan tavoitteet, uhat, kotiutumista tukevat seikat ja työkalut erikseen.

6.1 Aikajana

Perehtyessäni aiempia kappaleita varten lastensuojelua, kotia ja kotiutumista, selviytymistä ja identiteetin vahvistamista käsitteleviin julkaisuihin huomasin, että niissä kaikissa oli yhteinen näkemys ajallisuudesta ja ajan kulumisesta. Kodin perusturvan kokemisessa, selviytymisessä ja identiteetin rakentamisessa on kaikissa merkittävästi läsnä kokijan aikajana. Harmonisessa aikajanassa oma menneisyys hyväksytään, nykyhetkessä eletään, koetaan, toteutetaan itseään, tulevaisuutta suunnitellaan ja siihen liittyvistä tavoitteista haaveillaan.

Käytän tässä luvussa suunnitteluni pohjana kokijan aikajanaa. Kokijana on sijaishuollosta itsenäistyvä nuori.

Tulen seuraavissa luvuissa jaotellaan nuoren ajankulun kolmeen eri osaan, menneisyyteen eli lapsuuteen ja aikaan sijaishuollossa, nykyhetkeen, jossa keskiössä on jälkihuolto sekä tulevaisuuteen, eli jälkihuollon jälkeiseen aikuisuuteen.

6.2 Kotiutumisen aikajana

Kotiutuminen ei ole yksittäinen toimenpide, joka erillisenä suoritetaan, vaan kotiutuminen syntyy menneisyyden muistoista, tulevaisuuden haaveilusta, omasta sosiaalisesta verkostosta, viihtymisestä, kuulumisen tunteesta, kodissa asumisesta ja arjen tekemisistä. Jotta kotiin voidaan identifioitua ja arjesta selvittää, pitää pystyä käsittelemään omaa minuuttaan, olla läsnä tässä hetkessä ja nauttia siinä olemisesta, mutta samalla mukana on oltava positiivinen tunne eteenpäin menemisestä sekä turvallinen olo menneisyyden kanssa.

6.3

**Kotiutumista tukevat
tavoitteet jälkihuollossa*****NUORI***

Oman tarinan käsittely •
Menneisyyden hyväksyminen •
Lapsuuden hyvien hetkien vaaliminen •

Tunne juurtumisesta •
Elämänhallinta •
Itseluottamus •
Oma sosiaalinen verkosto •
Pitkäaikainen suhde luotettavaan aikuiseen •
Onnellisuus •
Kotiutuminen •
Tyytyväisyys itseensä •
Suunnitelmia tulevaisuudelle •

Haaveilu •
Positiivinen katse tulevaisuuteen •
Jatkuvuuden tunne •

LASTENSUOJELU

Menneisyys

- Onnistunut aika sijaishuollossa
- Henkinen tuki menneisyyden käsittelyyn
- Henkinen tuki lapsuuden asiakirjojen tutkimisessa
- Lapsuuden aikaisten suhteiden kunnioittaminen
- Mahdollisuus olla yhteydessä sijaishuollosta tuttuihin vielä aikuisena

Jälkihuolto / Nykyhetki

- Henkinen ja fyysinen tuki alkumetreillä
- Kiinnostus nuoren muuttamista ja asumista kohtaan
- Henkinen tuki arjessa pärjäämiseen
- Apu käytännön asioiden hoitamisen oppimisessa
- Yhteydenpito nuoreen ja saatavilla oleminen
- Taloudellinen tuki vapaa-aikaan ja harrastuksiin
- Asumisen, työelämän tai opiskelun tukeminen
- Positiivisista asioista ja onnistumisista iloitseminen ja niiden läpikäyminen
- Tarjota mahdollisuus ja apu vaikuttaa oman tilan haltuun ottamiseen
- Tavoitteiden saavuttamisten tai lähelle pääsemisen juhliminen
- Yhdessä tekemiseen kannustaminen
- Nuoren vahvuuksien esiin nostaminen
- Heikkouksista ja vaikeuksista puhuminen sekä avun tarjoaminen niihin

Tulevaisuus

- Työn ja opintojen tukeminen ja niissä pärjäämisessä kannustaminen
- Kiinnostus nuoren tulevaisuudensuunnitelmiin
- Kannustaminen haaveiluun ja tavoitteiden asettamiseen
- Nuorelle tuen tai yhteydenpidon mahdollisuus myös jälkihuollon jälkeen
- Nykyhetken ja menneisyyden onnistumisten läpikäyminen

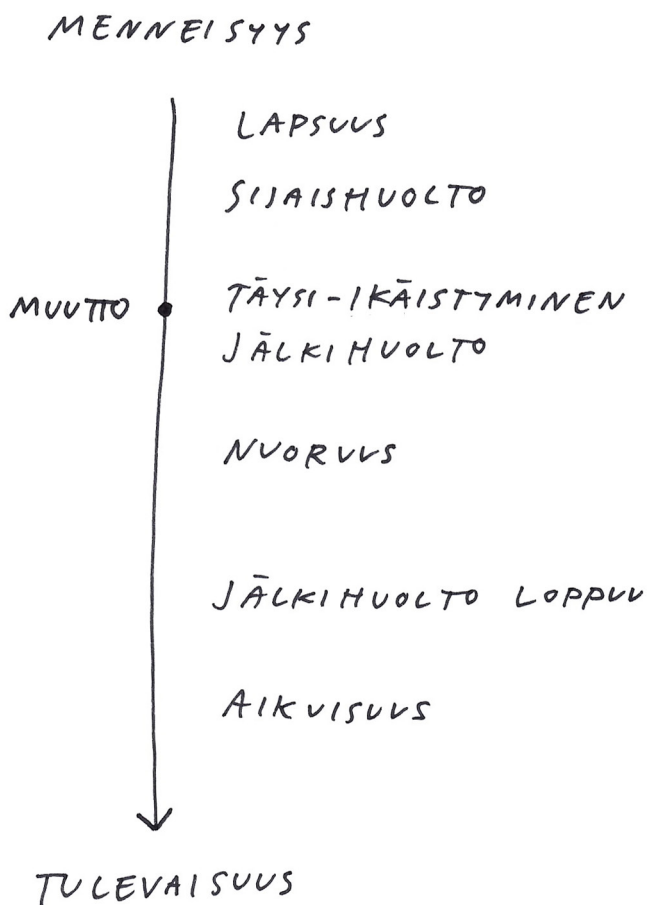

6.4

Muutto nivelvaiheena

Omilleen muuttaminen toimii nivelvaiheena sijais- ja jälkihuollon välillä. Se on samalla nuoren aikajanassa hetki, jossa aika sijais-huollossa on yhä vahvasti läsnä, ja vaikka nuori on siirtymässä jälkihuollon piiriin, on katse vahvasti kohti omaa tulevaisuutta ja lopullista itsenäistymistä lastensuojelun palveluista.

Kyselyissäni ilmeni, että nuoret olisivat kaivanneet enemmän apua muutossa, sen suunnittelussa sekä uuteen asuntoon asettumisessa. Myöskään kaikki vastanneet eivät kokeneet ollenkaan kotiutuneensa ensimmäiseen asuntoonsa. Koen, että muuton ja siirtymävaiheen tukemiseen panostaminen tukisivat lopullista kotiutumista - sekä vahvistaisi siihen vahvasti kuuluvaa turvallisuuden tunnetta, juurtumista, kuuluvuuden ja jatkuvuuden tunnetta.

6.5

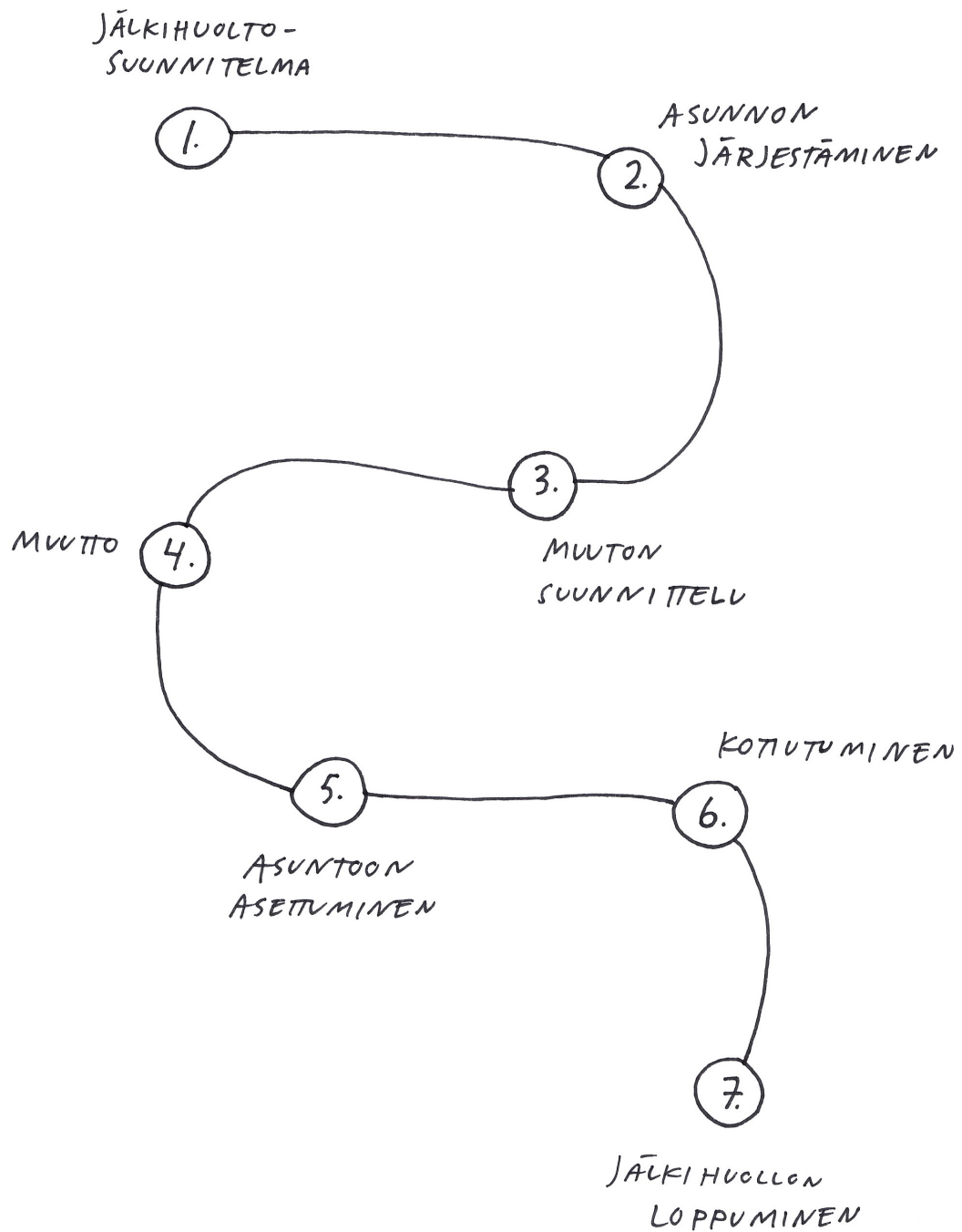
**Kotiutumisprosessi
jälkihuollossa**

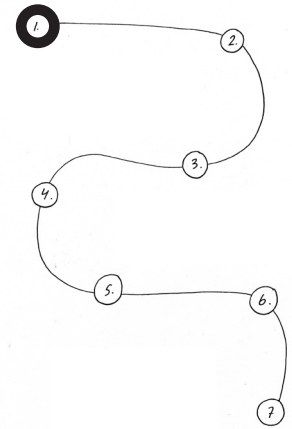
Seuraavaksi avaan kohta kohdalta sijaishuollosta, täysi-ikäisenä, jälkihuollon piiriin siirtyvän, omilleen muuttavan nuoren, polkua jälkihuollossa.

Nuoren aika ja kotiutuminen jälkihuollossa on jaettu seitsemään osaan, ensimmäinen osa on jälkihuoltosuunnitelman laatiminen ja viimeinen käsittelee jälkihuollon loppumista ja sen jälkeistä aikaa. Jokaisessa osiossa käsitellään kyseisen kohdan tavoitteet, uhat ja onnitumista tukevat seikat sekä esitän työkaluja, joiden avulla jälkihuolto pystyisi mahdollistamaan esitettyjen tavoitteiden ja lopullisen kotiutumisen onnistumisen.

Jokainen osa keskittyy ensisijaisesti nostamaan esille kotiutumista tukevat seikat jälkihuollossa, joissa on myös huomioitu aiemmin esitetty kokijan positiivisen aikajanan tukeminen.

1. Jälkihuoltosuunnitelma

Ajankohta	Sijaishuolto
Toimijat	Nuori Lastensuojelun työntekijä/tekijät
Tavoite	Saada kartoitettua nuoren tulevaisuuden tavoitteet, voimavarat ja mahdolliset heikkoudet sekä asettaa selkeitä, sopivan kokoisia tavoitteita, joista muutto ja sitä seuraava kotiutuminen on huomioitu.
Onnistumista tukevat asiat	• Luottavainen suhde suunnitelman laatijaan • Oman elämänhistorian läpikäyminen, ymmärtäminen ja hyväksyminen • Omien voimavarojen ja mahdollisten heikkouksien hahmottaminen • Positiivinen asenne ja luotto tulevaisuutta kohtaan • Tavoitteita koulutukseen tai työelämään liittyen • Muuttoon, kotiutumiseen ja kodin arkeen liittyvät haasteet on käsittely ja niiden taklaamiseksi on laadittu suunnitelma • Jälkihuoltosuunnitelma on laadittu ja sen tavoitteet ovat realistiset • Myös pienemmät tavoitteet ja sopivat välietapit on mietitty ja ne tukevat isojen suunnitelmien toteutumista
Onnistumisen uhat	• Nuorta ei kiinnosta suunnitelmien tekeminen tai hän ei koe niiden olevan merkityksellisiä • Liian vaikeasti ymmärrettävät suunnitelmat • Luottamuksen puute auttavia aikuisia kohtaan • Luottamuksen puute itseään kohtaan • Epärealistinen käsitys omista kyvyistä ja heikkouksista • Alueen jälkihuollon palvelut ovat riittämättömät • Liian aikaiseksi koettu lähtö sijaishuollosta

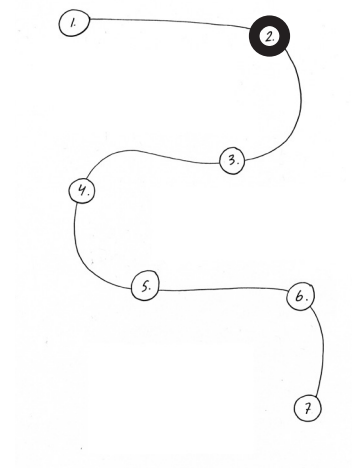
Muutto ja kotiutuminen osaksi jälkihuoltosuunnitelmaa

Känkänen ja Laaksonen (2006, 49) listaavat toimivan jälkihuollon tavoitteita. He mainitseva, että jälkihuoltosuunnitelman tulisi sisältää *nuoren itsensä näköisiä, konkreettisia ja sopivan kokoisia tavoitteita*, jotka kirjataan kaikille jo sijaishuollon aikana. Heidän mielestään työntekijän tulisi voida rakentaa nuoren kanssa yhdessä sellainen kokonaisuus, jossa kaikki häntä tukevat tahot voisivat toimia yhteistyössä kohti yhdessä tavoiteltua päämäärää.

Jälkihuoltosuunnitelmassa keskeistä on sen laatiminen yhdessä nuoren kanssa ja sen avaama keskusteluväylä. Jälkihuoltosuunnitelman yhdeksi tavoitteeksi tulee asettaa onnistunut muutto ja sen jälkeinen kotiutuminen ja juurtuminen. Myöhemmin suunnitelman ajankohtaisuutta ja sisältöä tulee tarkistaa ja myös kotiutumisen tilannetta seurata.

Oma koti ja kotiutuminen voi ilmetä yhdeksi nuoren voimavaroista ja oman tilan haltuun ottaminen voi olla hyvinkin voimaannuttava kokemus, jonka saavuttamista tulisi tukea. Hyvin suunniteltu ja onnistunut muutto on tämän vaiheen ensimmäinen etappi ja myös *konkreettinen ja sopivan kokoinen tavoite*. Kotiutumisen edistyminen on puolestaan seikka, jota tulisi seurata koko jälkihuollon ajan. Tämä on mahdollista etenkin silloin, kun se kirjattu osaksi jälkihuoltosuunnitelmaa.

***Onnistunut muutto on
jälkihuollon ensimmäinen
saavutettu tavoite.***

2. *Asunnon järjestäminen*

Ajankohta	Sijaishuolto
Toimijat	Nuori Lastensuojelun työntekijä/tekijät Asunnon vuokraava taho
Tavoite	Auttaa nuorta löytämään asunto alueelta, josta hän pystyy helposti käymään koulussa, töissä tai tapaamassa ystäviään ja joka joustaa säännöissään hänen kotiutumistaan edistävällä tavalla.
Onnistumista tukevat asiat	• Vaikuttamismahdollisuuden saaminen • Tyytyväisyys tarjottuun asuntoon • Nuoren arjen kannalta keskeinen sijainti • Mahdollisuus muokata asuntoa mieleisekseen • Joustavuus • Mahdollisuus asua lemmikkieläinten kanssa
Onnistumisen uhat	• Asunnon huonoksi koettu sijainti • Tunne, ettei saa vaikutusmahdollisuutta • Asunnon rajoitteet ja tiukat säännöt

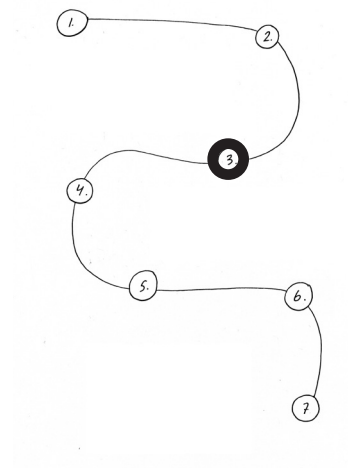
Asunnon rajoitusten uudelleenarviointi

SOS- lapsikylän omien kiinteistöjen -myös niiden, joita vuokrataan jälkihuollossa oleville nuorille - vuokrasääntöjen mukaan asukas ei saa pitää tilassa lemmikkieläimiä tai tehdä muutoksia, kuten maalata sieniä.

Kotieläinten tärkeys ja niiden arjesta selviytymistä edistävä vaikutus tulisi ymmärtää ja ottaa vakavasti huomioon. Lemmikkieläinten ottamiseen ei tule kannustaa ketään, mutta koska sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla näyttää olevan halukkuutta ja tarvetta lemmikin pitämiseen, tulisi tämä sallia kiinteistön säännöissä. Kotitumista edistävä kuuluvuuden ja jatkuvuuden tunne vahvistuu, kun arkea saa jakaa jonkun luotettavan ja luona pysyvän henkilön tai vaikkapa eläimen kanssa.

Asunnon seinäpintoihin vaikuttamisen tulisi olla edes rajoitetusti mahdollista. Jälkihuoltoon tarkoitetuissa kiinteistöissä tulisi olla joku alue, jonka ilmeeseen nuori voi tahtoessaan vaikuttaa ja näin voimistaa tunnettaan oman tilan haltuun ottamisesta ja juurtumisesta.

***Kotiutumisen onnistuminen on
esisijaisena tavoitteena vuokra-
asuntojen säännöissä.***

3. ***Muuton suunnittelu***

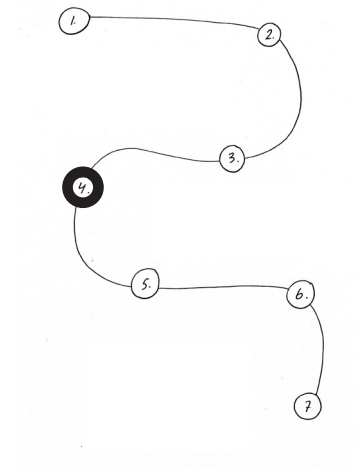
Ajankohta	Sijaishuolto
Toimijat	Nuori Lastensuojelun työntekijä/tekijät Nuoren sosiaalinen verkosto
Tavoite	Pitää huolta, että nuorella on muuttaessaan tarvittavat huonekalut ja muut välttämättömyys tarvikkeet ja että nuori saa tarvitsemansa henkisen ja fyysisen tuen.
Onnistumista tukevat asiat	• Into muuttoa kohtaan • Oma-aloitteisuus • Tuen saaminen ja yhdessä suunnitteleminen • Hyvät ja selkeät neuvot hankinnoissa • Itsenäistymisvarojen käyttämisen sujuvuus • Selkeä kuva, mihin isoihin hankintoihin haluaa panostaa
Onnistumisen uhat	• Muuton suunnittelu ei kiinnosta • Itsenäistymisvaroihin liittyvät epäselvyydet tai ongelmat • Vähäiset varat ja ongelmat budjetin kanssa • Tarvittavien tavaroiden, huonekalujen ja muun esineistön suuri määrä • Kokonaisuuden hahmottamisen hankaluus • Henkisen tuen ja neuvojen puute • Tunne, ettei ole valmis muuttamaan omilleen

Tukea itsenäisen elämän valmisteluihin

Muutto on nivelvaihe sijaishuollon ja jälkihuollon välissä. Tässä merkittävässä siirtymävaiheessa on tärkeää saada sekä henkistä että fyysistä tukea. Henkisen tuen tulee vahvistaa nuoren luottamusta itseensä ja auttaa häntä näkemään omillaan asuminen positiivisena vaiheena elämässä. Nuori tarvitsee kattavasti selkeitä neuvoja siitä, mitkä asiat on järjestettävä kuntoon ennen muuttoa ja mitkä varusteet kotiin ensisijaisesti on hankittava. Fyysisen tuen tulee keskittyä käytännön asioiden järjestämiseen, kuten mukana oloon huonekaluja hankittaessa.

Hyvin suunniteltu muutto on puoliksi tehty.

4. ***Muutto***

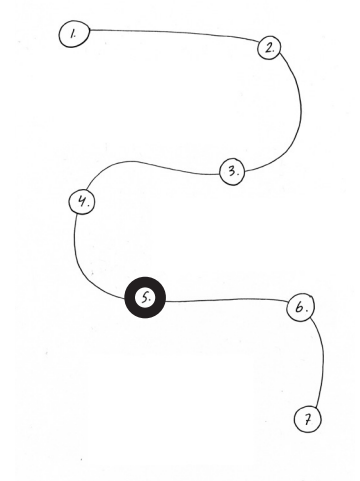

Ajankohta	Jälkihuolto
Toimijat	Nuori Lastensuojelun työntekijä/tekijät Nuoren sosiaalinen verkosto
Tavoite	Onnistunut muutto, jossa tarjotaan nuorelle muuttoapua ja sekä tuetaan henkisesti siirtymävaiheessa.
Onnistumista tukevat asiat	• Fyysinen apu muuton toteuttamisessa • Henkinen tuki oman elämän kynnyksellä • Hyvin suunniteltu muutto • Tarvittavat perustarpeet - kuten muuttolaatikat, muuttoauto ja tarvittavat työvälineet - muuton hoitamiseen ovat olemassa • Muuttamista koskevat järjestelyt on tehty etukäteen, esim. sähkösopimus on solmittu ja kotivakuutus on otettu • Ennakointi, esimerkiksi asunto on ehditty siivota jo muuttoä
Onnistumisen uhat	• Muuttoapua ei tule paikalle • Tukiverkon pienuus • Kiire ja ennakoimattomuus • Puutteellinen varustus • Tunne, ettei ole valmis muuttamaan omilleen • Pelko tulevasta vastuusta ja yksinäisyydestä

Muuttoapuna

Nuoren muuton konkreettisesti tapahtuessa on varmistettava, että hänellä on käytös-
sään riittävä määrä muuttoapua. Nuorella tulee olla myös varmuus, että muuttoapua on
tarvittaessa saatavilla myös jälkihuollon kautta. Muutossa avun tarve on pitkälti fyysistä,
mutta se myös symboloi yhdessä tekemistä ja tukee tunnetta, ettei tule sijaishuollosta
hylätyksi ja jää yksin.

***Omilleen muuttaminen ei tarkoita
yksin jäämistä.***

5. *Asuntoon asettuminen*

Ajankohta	Jälkihuolto
Toimijat	Nuori Lastensuojelun työntekijä/tekijät Nuoren sosiaalinen verkosto
Tavoite	Kun asuntoon pääsee asettumaan nopeasti, tarvittavat varusteet on hankittu ja tavarat saadaan pääpiirteittäin paikoilleen, voi varsinainen kotiutuminen alkaa. Hyvin suunniteltu ja hoidettu muutto voi jo yksin toteuttaa tavoitteen.
Onnistumista tukevat asiat	• Henkinen ja fyysinen apu asioiden järjestämisessä • Vaadittavat arjen taidot opittu jo sijaishuollon aikana • Tarpeelliset varusteet ja huonekalut saatu hankittua • Innostus omasta kodista
Onnistumisen uhat	• Vaikeudet arjen asioiden hoitamisessa • Puutteelliset varusteet • Uusi ympäristö • Kodin ylläpidon epäonnistuminen ja siitä aiheutuva pettyminen • Yksinäisyys

Tukea itsenäisen elämä alkumetreille

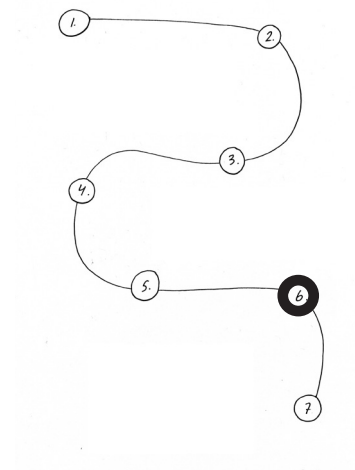
Onnistuneen muuton suunnittelun, itse muuton ja kotiutumisen välissä tämä vaihe voi olla hyvinkin hetkellinen. Jos kuitenkin joissain näissä edellä mainituissa vaiheissa, on ollut tai tulee olemaan haasteita, tulisi oman itsenäisen elämän ja kotiutumisen ensimmäisillä myös asuntoon asettumiseen panostaa.

Itse muutto sujuu yleensä nopeasti ja sen jälkeen alkaa pidempi kotiutumisen vaihe, jossa muutetut tavarat puretaan, järjestellään ja omaa kotia aletaan muotoilla. Tässä vaiheessa myös alkaa arki ja sen myötä paljastuu esimerkiksi, kuinka paljon tarvikkeita oikeasti tarvitsekaan. Myös näiden puutteellisuus voi paljastua. Tässä vaiheessa nuoren elämässä tapahtuu isoja muutoksia, eikä hänen pidä tuntea, että on kaikkien ongelmien kanssa yksin. Asettumisessa henkinen tuki on pitkälti saatavilla olemista ja avun tarjoamista. Mutta se on myös konkreettisista apua arjessa, sen osoittamista, että kaikessa ei tarvitse pärjätä yksin. Apua voi tarjota auttamalla kodin järjestelyissä ja sisustusratkaisuissa, käymällä kaupassa tai jo pelkästään olemalla nuoreen yhteydessä ja kysymällä hänen kuulumisiaan.

*Nuorella on itsevarma tunne omillaan
asumisesta ja itsenäisestä arjesta*

6. *Kotiutuminen*

Ajankohta	Jälkihuolto
Toimijat	Nuori Lastensuojelun työntekijä/tekijät Nuoren sosiaalinen verkosto
Tavoite	Asunto alkaa tuntua kodilta. Se on turvallinen paikka, jossa haluaa viettää aikaa. Kotia saa muokata mieleisekseen ja kodissa on elementtejä, jotka kertovat asujasta.
Onnistumista tukevat asiat	• Elämänhallinta • Juurtumisen tunne • Vaikutuksen tunne omaan ympäristöön • Oman elämänhistorian hyväksyminen • Tulevaisuuden suunnitelmat • Turvan tunne • Pysyvyyden tunne • Lemmikit • Henkinen tuki • Ystävät • Koti kuvastaa omaa itseään • Kotona on esineitä, jotka tekevät iloiseksi • Kotona on esineitä, jotka tuovat positiivisia muistoja • Mahdollisuus rauhoittua
Onnistumisen uhat	• Asunto ei tunnu kodilta • Juurettomuuden tunne • Kodin ylläpito ei onnistu • Yksinäisyys • Päihteet • Kaverit notkuvat asunnolla • Uusi ympäristö • Koti ei ole oman näköinen • Ei otetta arkeen • Vaikeus käsitellä omaa menneisyyttä • Vaikeus haaveilla omasta tulevaisuudesta positiivisesti • Tarpeettomuuden ja vaikuttamattomuuden tunne • Ahdistus, masennus, pelot, paha olo • Liian aikainen muutto • Tunne hylätyksi tai unohdetuksi tulemisesta • Liika vapaus ja kontrollin puute

Koti, jossa nuorella on hyvä olla

Kotiutuminen, tilaan identifiointuminen ja juurtuminen on henkinen prosessi, johon vaikuttaa moni seikka kokijansa aikajanalla. Oman minuuden ja identiteetin näkeminen positiivisessa valossa, nykyhetkestä nauttiminen, arjen elämänhallinta, jossa on läsnä eteenpäin menemisen tunne sekä turvallinen olo menneisyyden kanssa vahvistavat kotiutumisen ja juurtumisen tunnetta.

Menneisyys

Nuoren historian käsittely, sen aikaisten onnistumisten ja positiivisten muistojen vaaliminen

- Tuki nuoren elämänhistorian läpikäymisessä ja apu positiivisten asioiden nostamisessa päällimmäiseksi
- Positiivisia menneisyyden asioita symboloivien esineiden tuominen esille kodissa

Nykyhetki

Kaikki nuoren itsetuntoa, oman pärjäämisen, merkityksellisyyden ja kuulumisen tunnetta vahvistavat tukimuodot

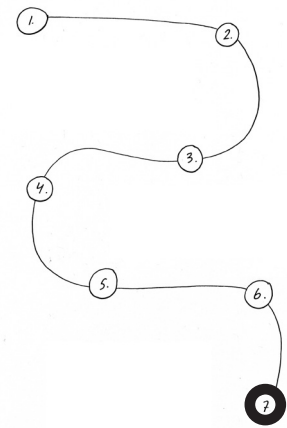
- Elämänhallinta ja omasta nykyhetkestä nauttiminen ja siinä rentoutuminen
- Tilan haltuun ottamisen tunne. Nuori kokee hallitsevansa omaa tilaansa ja tilan saavan identiteettinsä häneltä.
- Oman kodin muokkaaminen sisustusratkaisuilla, mieleisten huonekalujen löytäminen tai niiden kunnostaminen, taiteen tai rakkaiden kuvien ja esineiden tilaan tuominen vahvistavat kuulumista, kotiutumista ja juurtumista.

Tulevaisuus

Tulevaisuuden suunnitelmien ja haaveiden tukeminen

- Tulevaisuuden positiivisten haavekuvien ja suunnitelmien läsnä oleminen elämässä, ja niiden symbolien tuominen myös kotiympäristöön
- Pysyvyys, jatkuvuus ja kuulumisen tunne läsnä symbolisesti ja konkreettisesti esimerkiksi kotieläimissä.

***Nuorella on turvallinen ja
rauhallinen olo kodissa, jonka
hän kokee itsensä näköiseksi.
Oma koti tekee nuoren
onnelliseksi.***

7. Jälkihuollon jälkeen

Ajankohta	Tarvittaessa normaali sosiaalituki
Toimijat	Nuori Lastensuojelun työntekijä/tekijät Nuoren sosiaalinen verkosto
Tavoite	Jälkihuollon loputtua nuori on valmis ja itse halukas siirtymään itsenäiseen elämään. Nuoresta huolehtivat aikuiset pysyvät mukana hänen elämässään myös jälkihuollon jälkeen. Jälkihuollon aika on luonut positiivisen kuvan itsenäisyydestä, arjesta, pärjäämisestä, kodin rakentamisesta ja uuteen kotiin asettuminen on helppoa, koska tarvittavat varusteet on hankittu ja joihinkin esineisiin tai kalusteisiin on ehtinyt muodostua tunteita.
Onnistumista tukevat asiat	• Tunne juurtumisesta • Jälkihuollon aikainen kotiutumisen tunne • Tunne jatkuvuudesta • Oma sosiaalinen verkosto • Parisuhde • Tunne, että jälkihuollon aikaiset ihmissuhteet tukihenkilöihin jatkuvat • Tulevaisuuden haaveet • Kiinni arjessa, työ, opiskelu, harrastukset
Onnistumisen uhat	• Jälkihuolto loppuu liian nopeasti • Jälkihuollon tarjoamat ihmiskontaktit ja tuet loppuvat kuin seinään • Kotiutuminen ei ole onnistunut aiemmassa kodissa ja juuret- tomuuden tunne on yhä läsnä • Syrjäytyminen • Yksinäisyys • Irti arjesta • Negatiivinen suhtautuminen tulevaisuuteen • Itseluottamuksen puute • Taloudellinen ahdinko • Muutto uudelle alueelle • Ongelmat töissä tai opinnoissa tai niiden puuttuminen kokonaan • Oman sosiaalisen verkon puuttuminen • Ei paikkaa minne mennä, jos on huolia

Tuki ei lopu seinään

Jälkihuollon loppuessa nuorelle ei saa muodostua tunnetta hylkäämisestä ja yksin jäte-tyksi tulemisesta. Tuen tulisi loppua portaittain tai vasta, kun nuori on siihen itse valmis.

Nuorella tulee olla tunne, että hän voi tarvittaessa vaivattomasti olla yhteydessä sijais- ja jälkihuollon aikaisiin ihmiskontakteihin sekä lastensuojelun työntekijöihin.

***Nuori on itsevarma ja innokas
siirtymään omaan itsenäiseen
elämään lastensuojelun ulko-
puolella, koska luottaa sekä
itseensä, että tukiverkkoonsa.***

6.6

Nuoren matka

Kotiutuminen on vahvasti liitoksissa nuoren aikajanaan sekä minäkuvaan ja sen merkitys nuoren itsenäistymisessä tulisi huomioida jälkihuollossa paremmin. Jotta sijaishuollon tavoitteet toteutuisivat ja nuoresta kasvaisi tasapainoinen, omillaan tuleva aikuinen, jolla on oma sosiaalinen verkko, tulisi nuoren minäkuvaa, juurtumista ja kotiutumista tukea.

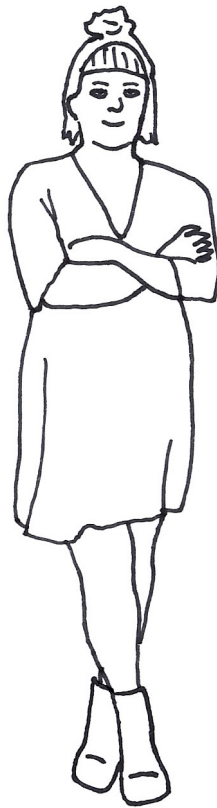
Nuoren tulisi voida luottaa itseensä ja olla kykenevä nauttimaan arjen riemuista ja haasteista sekä yksin, että yhdessä. Tätä laajaa elämänhallintaa tukee vahvasti kodin tarjoama perusturva, mahdollisuus rauhoittumiselle, haaveilulle ja oman itsensä toteuttamiselle. Koti edustaa nuoren paikkaa yhteiskunnassa, jossa hän voi itse määritellä oman arkensa ja ympäristönsä toteuttamista.

Sijaishuollon tai lapsuuden aikaisten tapahtumien, vaihtuneiden lapsuudenkotien sekä lapsuuden kodinkuvan käsittelemistä tulisi voida tukea ja yrittää auttaa nuorta nostamaan niistä positiiviset muistot päällimmäiseksi. Jälkihuoltoon kuuluvien tulevaisuuden suunnitelmien asettamien, harrastukset, työ ja -koulu-elämä vaikuttaa vahvasti myös kotiin ja koettuun arkeen. Ne pitävät nuorta kiinni tässä hetkessä, muistuttavat hänen osallisuudestaan yhteiskunnassa ja mahdollisuuksistaan tulevaisuudessa. Myös kodin tuoma juurtumisen tunne, jossa arjesta ja omasta tilasta voi nauttia, tietää että se on olemassa sinulle ja sinua varten. Vaikka asunto olisi väliaikainen, se voi silti edustaa pystyvyyttä, jos sisäisen kodin muodostaminen siinä onnistuu.

“

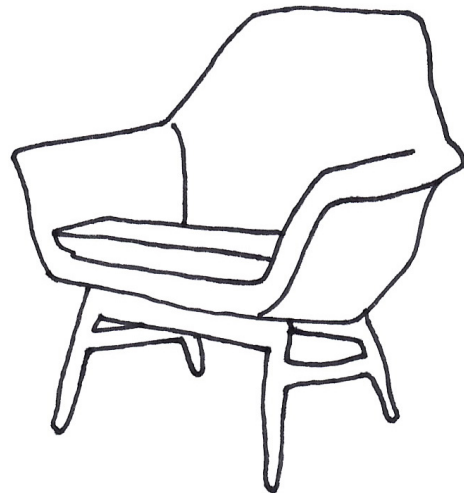
**Itseään arvostava, elämästä nauttiva
ja tulevaisuudesta innostunut nuori.**

“

Tavoitteenani oli löytää jälkihuoltoon soveltuvia työkaluja, jotka helpottaisivat nuoren muuttamista omilleen sijaishuollosta ja tukisivat juurtumista ja kotiutumista. Itse koin aiheen hyvin mielenkiintoiseksi, mutta se herätti myös kiinnostusta SOS-lapsikylän henkilökunnan kesken, vaikka he tukevat nuorten itsenäistymistä ja juurtumista työkseen, koettiin tilallisen näkökulman saaminen aiheeseen tärkeäksi.

Onnistuin työssä löytämään kotiutumista tukevia työkaluja, mutta koska näen aiheen erittäin tärkeäksi, olisin toivonut voivani viedä työtä vielä pidemmälle, mutta se olisi vaatinut uusien työpajojen järjestämistä, joka ei aikataulullisesti olisi ollut mahdollista. Toivon, että tilasuunnittelullisten mahdollisuuksien hyödyntäminen jälkihuollon aikaisessa kotiutumisprosessissa ei kuitenkaan lopuisi tähän työhön, vaan sitä pystyttäisiin viemään eteenpäin tai lisäämään osaksi seuraavia jälkihuollon kehittämisen tavoitteita.

Aura, Seppo & Horelli, Liisa & Korpela, Kalevi 1996. Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo, Helsinki, Juva. WSOY

Ala-Honkola, Maija Karoliina, 2016. Narratiivinen Tapaustutkimus Ylisukupolvisesta Lastensuojeluasiakkuudesta - Äitien kertomuksia. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalityö

Bachelard, Gaston Tilan poetiikka 1957. suomentanut ja esipuheen kirjoittanut Tarja Roinila, Nemo, 2003 (Edita Prima)

Barkman, Johanna 2003. Minä, Äiti, isä ja koti- Lasten tarinoissa. Teoksessa Taide ja toiseus - Syrjästä yhteisöön Toim. Krappala, Mari & Pääjoki, Tarja. Jyväskylän. Gummerus

Barkman, Johanna 2016. Mennyt, nykyisyys ja tulevaisuus – kolmen kohtausten käsikirjoitus. Teoksessa Mikä jälki jää? - Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, toim. Saana Pukkio & Tiia Hipp

Dovey, Kimberley 1985. Home and homelessness. Teoksessa Altman, Irwin and Carol M. Werner eds. Home Environments. Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research. Vol 8. New York: Plenum Press

Dupuis, Ann & Thorns, David C., 1998. Home, home ownership and the search for ontological security. The Sociological review. 46:1

EHJÄ ry, nuorten tuettu asuminen
<http://www.ehja.fi/fi-nuorten-tuettu-asuminen.html> (Luettu 23.03.2017)

EHJÄ ry, omilleen- toiminta
<http://www.ehja.fi/fi-Omilleen-toiminta.html> (Luettu 23.03.2017)

Erikson, Erik 1982. Lapsuus ja yhteiskunta, Gummerus, Jyväskylä.

Furman, Ben 2003. Ei koskaan liian myöhäistä saada onnellinen lapsuus. Helsinki, WSOY, 2003

Hallituksen esitys 252/2006. Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060252.pdf> (Luettu 9.3.2017)

Hasu, Eija 2012. Kodista Monikotoisuuteen – uusi näkökulma asumisen tutkimiseen, Yhdyskuntasuunnittelu

Heiskanen, Tarja 1995. Suomalaiset selviytyjät : tarinoita elämästä, kriiseistä, selviytymisestä. Helsinki. Tammi

Helsingin kaupungin Asumisharjoittelu -esite.
<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu/muut-palvelut/asumisharjoittelu/> (Luettu 10.3.2017)

Higginss, Joan 1989. Homes and institutions. Teoksessa Graham Allan & Graham Crow (toim.) Home and Family. Creating the Domestic Sphere. Basingstoke: MacMillan, 159–173.

Hoikkala, Susanna 2016. Havaintoja jälkihuoltoa koskevasta kokemuksesta ja tutkimustiedosta. Teoksessa Mikä jälki jää? - Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, toim. Saana Pukkio & Tiia Hipp

Huttunen, Laura 2002. Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkertoissa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 861. Helsinki: SKS.

Itsenäistyvän nuoren roolikartta, 2013. Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä
<http://www.vslk.fi/index.php?id=21> (Luettu 23.3.2017)

Itäpuisto, Maritta 2001. Pullon varjosta valoon: vanhempiensa alkoholinkäytöstä kärsineiden selviytymistarinoita, Kuopio: Sosiaalitieteiden laitos, Kuopion yliopisto

Kivelä, Valtteri & Lempinen, Juho 2010. Arki Hallintaan - Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen, Turenki, Kirjapaino Jaarli Oy

Känkänen, Päivi 2003. Yksinäisyydestä liittymiseen - aikatila elämänkerronnallisessa työssä. Teoksessa Taide ja toiseus - Syrjästä yhteisöön Toim. Krappala, Mari & Pääjoki, Tarja. Jyväskylä. Gummerus

Känkänen, Päivi & Laaksonen, Sari 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista, Lastensuojelun Kehittämishankkeen

Lastensuojelu 2015. SVT Tilastoraportti 20/2016, 20.12.2016. Helsinki: THL

Lastensuojelulaki (LsL) 417/2007
[\[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417\]](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417) (Luettu 9.3.2017)

Lastensuojelun käsikirja, www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja THL (Luettu 9.3.2017)

Lummi, Kristiina 2011. Vaikeasta lapsuudesta hyvään aikuisuuteen- "Ei isä tarkottanu", Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) KEMI 2011

MLL Lapsemme-lehti 4/2012

Mun koti on täällä- julkaisu, 2016, Ehjä ry
http://ehja.fi/kuvat/mun_koti_on_taalla_.pdf (Luettu 09.03.2017)

Myllyniemi, Sami (Toim.)2015, Arjen jäljillä, Nuorisobarometri

Olkola, Sinikka, 2008. Esineet kodin peilinä - tarinoita, tunteita ja hyvinvointia. Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry.
http://www.taito.fi/fileadmin/TaitoGroup/yrityspalvelut/yrityspalvelu_pdf/tiedostot/Esineet_kodin_peilina.pdf (Luettu 19.3.2017)

Pallasmaa, Juhani 1994. Identiteetti, intimitteetti ja kotipaikka. Huomioita kodin fenomenologiasta, Arkkitehti 1/1994

Pitkänen, Minna 2016. Asiakasnäkökulman kerääminen jälkihuollossa. Teoksessa Mikä jälki jää? - Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, toim. Saana Pukkio & Tiia Hipp

Pukkio, Saana 2016. Prosessit jälkihuoltotyön tukena. Teoksessa Mikä jälki jää? - Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, toim. Saana Pukkio & Tiia Hipp

Pukkio, Saana & Hipp, Tiia, 2016. Mikä jälki jää? - Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, toim. Saana Pukkio & Tiia Hipp

Pukkio, Saana & Hoikkala, Susanna 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena, Teoksessa Mikä jälki jää? - Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, toim. Saana Pukkio & Tiia Hip

Lähteet

Pursi, Katariina 2016, Kuulumisia 3/2016. SOS-Lapsikylä

Pursi, Katariina & Savisalo, Oskari 2016a. YLITSE -Yhteisölliset mallit ylisukupolvisen lastensuojelutarpeen ehkäisemisessä (2016-2018), Projektisuunnitelma, SOS-lapsikylä

Pursi, Katarina & Savisalo, Oskari 2016b, YLITSE-työpajat 2016- luonnos

Pursi, Katarina & Savisalo, Oskari 2016c, Aalto-yliopistolle lähetetty toimeksianto: SOS-lapsikylä etsii maisterin opinnäytteen tekijää, SOS-lapsikylä

Rapoort, Amos 1995. A critical look at the concept home. Teoksessa Benjamin, David N. (toim.): The home: Words, interpretations, meanings and environments. Hampshire

Reinikainen, Susanna 2009. Nuorisokodista maailmalle - Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224

Räty, Tapio. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita

Salo, Anna 2011. "Ei kukaan halua tulla hylätyksi kodissaan." - Kodin merkitys lastensuojelun sijaishuollon asiakkaiden mielikuvissa ja kokemuksissa, Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö, Sosiaalialan koulutusohjelma, Hämeenlinna

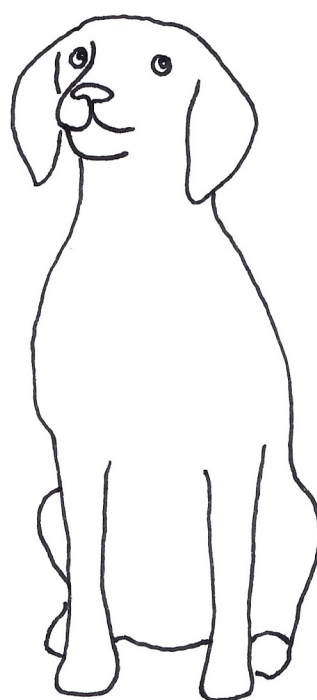
SOS-Lapsikylän tiedote, 12.07.2016, Huostaanotosta itsenäistyvän nuoren tukeminen maksaa itsensä takaisin, <https://www.sos-lapsikyla.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2016/huostaanotosta-itsenaistyvan-nuoren-tukeminen-maksaa-itsensa-takaisin/> (Luettu 28.3.2017)

Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena. Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. SOS-Lapsikylä ry:Helsinki.

Uudistuva lastensuojelu, 2/2016, SOS-lapsikylä

Ylitse- projektin nettisivut <https://www.sos-lapsikyla.fi/mita-me-teemme/kehittamistyo/ylitse-projekti/> (Luettu 9.3.2017)

Kiitokset

Kiitos,

SOS- lapsikylä

Jokaiselle työpajaan, haastatteluun ja
nettikyselyyn osallistuneelle,

Oskari Savisalo,

Katarina Pursi,

Antti Pirinen,

Pentti Kareoja,

Lotta Julkunen,

Liisa Halonen,

Elli Korte-Lilja,

Ritva Rautiainen,

Eija Leinonen,

Vilhelmiina Vuori,

Äiti ja isä,

Siskoni Salla ja Sanni,

Leena,

Laura,

Eeva,

Jussi,

YT,

Toinen Jussi ja Konsta,

Sisustusarkkitehdit Fyra,

Jokaiselle, joka on kuunnellut mäkätystäni,
tai edes esittänyt kuuntelevansa.

Ja kiitos kaikille kivoille ihmisille!

